Copyright © 2017 Dan Toma Dulciu Toate drepturile rezervate.

Copertă și realizare artistică: **Dan Toma Dulciu**

Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate autorului

Viena, 2017

S-au tipărit din această ediție bibliofilă un număr de 26 de exemplare, "Hors Commerce", numerotate de la 1-26, purtând semnătura autorului, ce vor fi dăruite cu titlu gratuit prietenilor și bibliofililor.

Dan Toma Dulciu

DAN TOMA DULCIU

D. Cantemir Contribuții documentare

Decriptarea unei inscripții cu litere arabe, în limba turcă, la Timișoara

Tezaure românești necunoscute:

Palatul lui Dimitrie Cantemir de la Sankt-Petersburg "D. Cantemir - un erudit de faimă eruopeană, voievod moldovean, academician berlinez, prinț moscovit, un fel de Lorenzo de Medici al nostru, cum îl caracteriza G. Călinescu, a fost în ultima perioadă cunoscut mai mult prin prisma operelor sale aduse din Rusia, decât prin ceea ce a lăsat el în urma sa în această țară.

Vizitând în ultima parte a lunii Aprilie 2017 orașul Sankt-Petersburg, venind de la Moscova, am avut ocazia să constat un adevăr: capitala imperială întemeiată de Țarul Petru cel Mare își merită pe deplin titlul de cel mai important centru cultural al întregii Rusii. Deși a fost perioadă a anului destul de ploiasă, frumusețile orașului par neatinse nici de vreme, nici de vremuri. Am zăbovit ore întregi în sălile Ermitajului, impresionat fiind îndeosebi de două statui romane, înfățișând daci captivi¹, am admirat construcțiile impresionante din centrul istoric al acestei așezări și mi-am dat seama că Țarul ce a

¹ Statuile au fost descoperite la mijlocul secolului XIX, cu prilejul excavării fundațiilor limitrofe "Forului lui Traian". Pentru scurt timp a făcut parte din "Colecția Campana", de la Roma, fiind apoi achiziționate de Rusia (1861), la ordinul Țarului Alexandru II.

dat atâta strălucire și culoare întocmirilor sale a câștigat neîndoios pariul propus: să ridice un oraș port, nou-nouț, care să rivalizeze în splendoare și rafinament edilitar cu metropolele Europei, pe alocuri să le depășească.

Pentru aceasta, el a angajat arhitecți renumiți, peisagiști, sculptori și pictori, a cheltuit sume colosale, cu dorința de a înălța palate și catedrale, clădiri și parcuri cum nu s-au mai văzut vreodată pe aici.

Pășind în interiorul acestor catedrale uriașe, vizitând clădiri pline de o istorie frământată, așezate maiestos de o parte și de alta a *Golfului Finic*, o veritabilă *Veneție a Nordului*, am hotărât să văd orașul, dar nu străbătând canalele sale, sau trecând pe sub podurile celebre ale Nevei, ci așezat comod într-un "double decker", o trăsură modernă, în care peisajul admirat din înaltul faeton supraetajat este povestit în 7 limbi ale pământului.

La un moment dat, aud în cască explicațiile ghidului:"acum trecem pe lângă una dintre cele mai frumoase clădiri ale orașului, Palatul prințului Dimitrie Cantemir, domnitorul Moldovei. A fost construit de același arhitect care a ridicat capodopere de neegalat ale acestei capitale culturale a Rusiei, printre ele și Palatul de Iarnă al Tarului".

Fațada "Palatului Cantemir" (vedere dinspre Cheiul Nevei)

(Dvortsovaya Naberezhnaya nr.8)

Nu puteam să cred că palatul unui principe român este recomandat turiștilor străini, într-o selecție severă, de maxim 20 de obiective turistice!

Nu ar fi pentru prima oară când mai marii turismului dintr-o țară folosesc notorietatea și creația unui român pentru promovarea orașului lor².

_

² Este de amintit faptul că imnul Albaniei, precum și imnul orașului Maastricht folosesc tema cunoscutei creații muzicale a lui Ciprian Porumbescu, "Pe al nostru steag".

Astfel, cea mai faimoasă stațiune tunisiană la Marea Mediterană, *Hammamet*, își leagă celebritatea de numele românului George Sebastian, a cărui casă *("Dar Sebastian"*-1927) are o arhitectură invidiată (și copiată) în lumea întreagă.

Înconjurată de un parc și având un amfiteatru imens, în aer liber, locuința românului a fost transformată în prezent în "Centrul Cultural Internațional Hammamet".

Reședința plină de rafinament a găzduit câteva capete încoronate ale *Imperiului Britanic*, pe Winston Churchil care, locuind în acest splendid lăcaș, și-a scris o parte din memorii în liniștea de aici.

Micul palat aflat la malul mării a fost vizitat, de asemenea, de personalități politice din lumea întreagă, de cunoscuți artiști, scriitori, vedete de film.

În al *Doilea Război Mondial*, generalul Rommel și-a stabilit în acest îmbietor loc sediul cartierului său general.

Numeroase proprietăți din *Hammamet*, inclusiv de pe riviera tunisiană a Mării Mediterane, au imitat stilul arhitectonic al vilei acestui român, încât George Sebastian poate fi considerat fondatorul turismului modern tunisian.

De altfel, în 1962, el a vândut guvernului de la Tunis această vilă, fiind numit consilier personal al lui Driss Guiga, pe atunci ministru al turismului al acestei țări.

Mi-am dat seama că, în fața călătorilor străini ce vizitează Sankt-Petersburg, rostirea cuvântului Cantemir, acest *Prinț al Spiritului*, al cărui nume figurează la Paris la loc de cinste pe zidurile "*Bibliotecii Sainte-Geneviève*", între cel al lui Leibnitz și acela al lui Newton, conferă și mai mare valoare acestui punct de atracție al orașului de pe Neva, decât dacă imobilul ar fi promovat cu numele proprietarilor ruși, care au deținut cândva acest Palat.

Oare, câți români cunosc faptul că domnitorul Moldovei, ales membru al prestigioasei *Academii de la Berlin*, ajuns apoi sfetnicul erduit, expert în politica orientală, cooptat în anturajul de elită al Țarului Petru cel Mare, este întemeietorul unui Palat pe malul Nevei, o bijuterie arhitecturală, recomandată milioanelor de turiști străini ce vizitează în zilele noastre orașul Sankt-Petersburg?

Din păcate, prințul moldovean a îmbogățit zestrea edilitară a altor țări cu palate și clădiri însemnate (Turcia, Rusia), neavând posibilitatea să devină un Petru cel Mare al românilor.

Atunci, mi-au venit în minte ideile citite undeva, conform cărora patrimoniul cultural al unui popor nu este alcătuit exclusiv din ceea ce există între hotarele proprii, ci este format și din creațiile aflate în cele mai îndepărtate locuri din lume.

Un popor trăiește în acord cu propriul trecut, fiind cunoscut pretutindeni, și recunoscut drept factor de dezvoltare a civilizației, inclusiv prin rezultatele culturii sale, răspândite peste tot în lume.

Ce este de făcut pentru a revaloriza urmele trecutului nostru istoric, unele abandonate de statul român (vezi cazul proprietăților "Fundației Gojdu", de la Budapesta), neglijate ori trecute într-un con de umbră nemeritat?

Primul pas este cunoașterea acestora, repunerea în conexiune cu adevărul istoric și, apoi, includerea lor într-un circuit turistic și cultural pentru câți mai mulți dintre români, în primul rând.

"Institutul Român de la Saranda"-Albania

În acest sens, evoc situația "Institutului Român de la Saranda", Albania, înființat de N. Iorga, proprietate a statului român, prin testamentul marelui nostrum istoric, lăsat din păcate de izbeliște înainte de 1989, revendicat cu timiditate, după acest an.

Am vizitat Albania în 1997, chestiunea retrocedării

acestei proprietăți era pusă la acel moment cu finețe diplomatică, de către autoritățile din țara noastră.

Observ că, în 20 de ani de intense tratative, cu un proces câștigat în instanță, dar cu o hotărâre nepusă în executare, s-a obținut, abia anul trecut, o soluție pozitivă, materializată deocamdată prin instalarea unui bust al lui N. Iorga în fața clădirii amintite și desfășurarea unor evenimente culturale în ambianța acestui institut, care mai are pași importanți de parcurs, până la împlinirii menirii sale inițiale.

În privința cunoașterii patrimoniului cultural material și imaterial al poporului român, aflat peste graniță, pun doar câteva întrebări:

Mai știe cineva unde sunt proprietățile deținute de orașul Arad, pe teritoriul Austriei, la Graz și ce s-a întâmplat cu ele ?

Se interesează, oare, statul român de valorile noastre arheologice, răspândite în întreaga lume, sau lasă acest domeniu să fie cercetat doar de persoanele particulare, cum este cazul inventarului capetelor de daci captivi, aflate în numeroase muzee sau colecții (Forul Traian, Muzeul Vaticanului, Florența, Napoli, Luvru, Versailles, Prado, British Museum, Oxford, Cambridge, Berlin, Praga, Copenhaga, Atena-Agora, Ermitaj, Boston, Metropolitan Museum, Ierusalim, Izmir), inventar realizat prin eforturile unui bun român, profesor la o universitate din străinătate, care a cercetat ani de zile acest subiect?

Stațiunea Saranda - din Albania

Pornind de la aceste gânduri, am crezut de cuviință să prezint în acest studiu câteva informații istorice privind trecutul unui palat reprezentativ pentru începuturile epocii de strălucire a arhitecturii metropolei Sankt-Petersburg, perioadă în care a început edificarea capitalei moderne de la vărsarea Nevei în Marea Baltică. Cu atât mai mult, cu cât arhitectul ce a conceput "Palatul Cantemir", declarat monument de arhitectură, nu este altul decât creatorul "Palatului de Iarnă" (Ermitaj), al Palatelor Stroganov, Voronțov și Anicikov, al Catedralei Smolnîi, italianul Bartolomeo Rastrelli.

"Palatul Cantemir" din Sankt -Petersburg – latura dinspre "Palatul de Marmură".

Acest palat în stil baroc, creat de arhitectul italian Bartolomeo Rastrelli, situat în preajma "*Palatului de Marmură*" al Contelui Orlov, a fost prima sa realizare în domeniul construcțiilor monumentale din Sankt-Petersburg.

Multe din edificiile care dau strălucire orașului fostă capitală a Imperiului Țarist, considerate în prezent indiscutabile valori culturale, puncte de atracție turistică maximă, sunt opera acestui faimos constructor de palate, unul din arhitecții care a folosit din abundență *stilul rococco*. El este creatorul nu doar al "*Palatului de Iarnă*"

(Ermitaj)", ci și al "Palatului Stroganov,,, al "Palatului Împărătesei Ecaterina" din Țarskoe Selo și al "Palatului Peterhof".

Palatul a fost comandat de prințul D. Cantemir pentru familia sa, lucrările de construcție începând în anul 1720.

A fost considerată una dintre cele mai elegante locații din oraș. Interiorul clădirii avea scări din marmură, holul de recepție se afla la etaj, un mare salon, având balcoane.

După moartea lui Petru I, întreaga nobilime rusă, inclusiv membrii familiei lui D. Cantemir (Maria, Matei, Constantin, Şerban, Antioh, Smaragda-Ecaterina) au adoptat obiceiul de a-și împodobi camerele nu numai cu icoane încadrate în rame prețioase, sau cu oglinzi impunătoare, ori cu arme, ci mai ales cu diferite picturi, reprezentând peisaje, naturi moarte, portrete realizate de maeștri occidentali.

Unii cercetători ruși au constatat că felul cum își amenajau Cantemireștii interioarele palatelor a devenit reprezentativ pentru întreaga nobilime rusă din prima jumătate a sec. al XVIII-lea.

Cu alte cuvinte, Palatul Cantemir a jucat rolul unui "arbiter elegantiarum" al capitalei Țarului Rusiei.

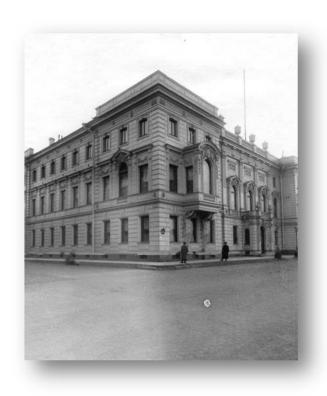

Faṭada laterală a "Palatului Cantemir" din Sankt-Petersburg

Fostul domnitor moldovean moare însă în 1723, lucrările finalizându-se în 1725, astfel încât la ceremonia de inaugurare iau parte doar urmașii domnitorului: văduva sa, împreună cu copiii, moștenitori ai averii acestuia.

În decursul vremii, reședința nobiliară a avut mai mulți posesori.

"Palatul Cantemir" a găzduit sediul Ambasadei Turciei la Sankt-Petersburg. Turcia intrând în război de partea Germaniei, diplomații acestei țări au părăsit Rusia.

"Palatul Cantemir" (1911)

Deşi ghidurile mai vechi sau mai noi ocolesc acest subiect, clădirea a adăpostit și sediul primei bănci americane deschisă în acest oraș, în anii *Primului Război Mondial*: "NCB" (National City Bank of New –York, filiala Petrograd), care a transformat etajul 2 în ghișee de bancă, dotându-l cu mașini de socotit sau numărat banii etc.

Un autor american, Leigh W. Rogers (1893-

1972), a descris detaliat înfățișarea "Palatului Cantemir", devenit sediu al unei mari bănci americane, la 1914, precum și experiența trăită de el, ca funcționar al acestei instituții.

Manuscrisul memoriilor sale se află în "Biblioteca Congresului" SUA. Tot aici se află și textul nepublicat al însemnărilor lui Leigh W. Rogers, intitulate "Czar, Revolution, Bolsheviks," în care a consemnat tot ceea ce a notat în jurnalul său personal, în perioada 1916-1919.

"Situat la doar câteva clădiri dincolo de Palatul de iarnă al Țarului, și direct peste stradă de Palatul de Marmură, această clădire este una dintre cele mai frumoase locații din oraș. Turcii trebuie să fi cheltuit o avere, pentru că sunt minunate decorațiuni interioare³", spune autorul, arătând că orice client al băncii trebuia să urce treptele de marmură ale scării uriașe, să gliseze peste podeaua foarte lustruită a sălii de recepție, pentru a intra în salonul mare, enorm, decorat în stil victorian, cu superbe picturi murale, având tapiserii, oglinzi cu aur, cadre de mătase, podele încrustate, scaune acoperite cu aur și tapiserii. "Tâmplarie sculptată si mobilier masiv, însă acum aceste camere dau aerul unei bănci, având cuști, mașini de numărat banii și birouri instalate peste tot", mai adaugă autorul.

³ Dovadă a ignoranței sale în privința trecutului acestei clădiri, autorul consideră că aspectul interior este datorat gustului foștilor diplomați turci.

Pentru obținerea autorizației, autoritățile locale au impus câteva condiții, și anume: în fiecare încăpere să existe un portret al Țarului și al soției sale, precum și o icoană, iar la inaugurare, toate camerele să fie sfințite de un sobor de preoți, ceea ce bancherii americani au trebuit să accepte.

Detalii semnificative cu privire la transformarea "Palatului Cantemir" într-o clădire cu destinație de bancă întâlnim și în Teza de Doctorat a lui Lyubov Ginzburg, intitulată "Confronting the Cold War Legacy: The forgotten History of The American Colony in St. Petersburg A Case Study of Reconciliation".

Aflăm din acest studiu academic faptul că scriitorul Somerset Maugham și-a deschis în vara anului 1917 un cont la "National City Bank", filiala din Petrograd, fiind trimis aici de către șeful serviciului de spionaj ale Marii Britanii, Sir William Wiseman, sub acoperirea de scriitor care adună materiale pentru viitorul său roman, în realitate misiunea sa era aceea de a încerca să obțină informații secrete. Experiențele trăite de scriitor în Rusia au devenit izvor de inspirație pentru cartea sa scrisă în 1928: "Ashenden, or, the British Agent".

_

⁴ Garden City: Doubleday, Doran & Company, inc., 1928.

"Palatul Cantemir", din Sankt-Petersburg, la începutul secolului XX

După Revoluția din 1917, clădirea a avut mai multe întrebuințări, a aparținut "Universității de Cultură și Artă" din Sankt-Petersburg iar în prezent aici funcționează "Registrul de Navigație Maritimă al Rusiei".

În literatura de specialitate, Palatul Cantemir mai este cunoscut și sub numele "Palatul Gromov (Ratkov-Rozhnov)", abia recent, din rațiuni de marketing turistic, acesta începe să fie recomandat sub numele "Кантемировский дворец" ("Kantemirovski Dvoreț"), adică "Palatul Cantemir".

Istoricul "Palatului Cantemir" din Sankt-Petersburg

La începutul secolului al XVIII-lea, terenul de pe cheiul Nevei a aparținut lui Ipat Mukanov, ofițer în armata țaristă, fiind cumpărat în anul 1715 de domnitorul moldovean Dimitrie Cantemir.

⁵ Face parte din patrimoniul cultural al Rusiei, conform *Hotărârii Guvernului Federației Ruse*, numărul 527/10.07.2001.

Palatul a fost construit în stilul "baroc petrin", cu două tronsoane laterale, având fațade cu decorațiuni arhitecturale.

În cadrul "Departamentului de Tipărituri și Desene" al "Muzeului Național al Suediei" se păstrează trei schițe din perioada construcției (1720-1725), prezentând fațada principală a Palatului, cu vedere spre Neva, precum și cele două părți laterale (spre "Palatul de Marmură" și spre strada Millionnaya).

De asemenea, fațada principală, cu vedere spre cheiul Nevei, are trei părti, una centrală si două laterale.

Sunt de remarcat pilaștrii, care asigură separarea ferestrelor, geamuri mici, de formă pătrată, precum și frontoanele din zona acoperișurilor.

Aripa dinspre strada Millionaya a avut în centru un arc de cerc mare, marcând locul de intrare în curte, fiindcă accesul principal în Palat urma să se facă pe aici, printr-un pridvor special amenajat.

În decorarea ambelor aripi laterale s-au folosit pilaștri rustici.

Fațada principală a "Palatului Cantemir" din Sankt-Petersburg (cariatide în stil egiptean)

La parterul Palatului se afla un spațios hol, iar deasupra lui, la etaj, se afla sala principală, cu o înălțime dublă, unde impresiona un șemineu lucrat de tatăl arhitectului, Bartolomeo Carlo Rastrelli.

Pe fiecare parte a holului spațios erau dispuse, simetric, camere mari.

Pentru a accentua înălțimea clădirii, etajele superioare erau marcate de pilaștri decorați artistic.

În anul 1743, la ultimul nivel a fost amenajată Biserica "Muceniței Feodora Stratilat", sființită la 4 februarie acel an de către protopopul "Catedralei Sf. Isaac" din Sankt - Petersburg.

La începutul secolului XIX, "Palatul Cantemir" a fost modelat în stil strict clasicist de către arhitectul Luigi Rusca, fațadele și interioarele construcției fiind refăcute.

"Palatul Cantemir" - vedere din interior

Cantemir nu a putut locui în acest palat, el murind în timpul campaniei Țarului Petru cel Mare în Persia.

Ca o ciudată coincidență, remarcăm faptul că, în tot veacul al XVIII-lea, locatarii palatului au avut o ședere temporară în spațiul său elegant, istoria consemnând un mare număr de nume de proprietari.

După moartea lui Dimitrie Cantemir (1723), între cei patru copii ai săi și cea de-a doua soție a început un proces de partaj, care a durat o perioadă însemnată de timp.⁶

⁶ Dintre copiii lui Dimitrie Cantemir (4 fii și 2 fiice din prima căsătorie, cu domnița Casandra: Maria, domnișoară de onoare a împărătesei Anna Ivanovna; Prințesa Maria nu s-a căsătorit niciodată. A rămas la curtea lui Petru până la moartea acestuia. S-a stabilit apoi la Sankt-Petersburg, unde a găzduit un salon literar. A fost doamna de onoare a Marii Ducese Natalia, între anii 1727 și 1728, și a împărătesei Ana a Rusiei. Frumoasa prințesă Maria și-a găsit sfârșitul la 54 de ani, în 1754, în urma unui accident stupid. La o plimbare, a căzut din saretă, după ce caii s-au speriat și au luat-o la fugă. Accidentul i-a fost fatal. Matei-căsătorit cu principesa Agripina Lobanov-Rostovski, Constantin, căsătorit cu principesa Anastasia Galițin, Şerban sau Serghei, necăsătorit, Antioh, necăsătorit, Ecaterina, precum și 2 fii și o fiică din a doua căsătorie: Fiica lui Dimitrie Cantemir din a doua căsătorie, Smaragda-Ecaterina (1719-1761), a fost soția cneazului Dmitri Mihailovici Golițîn (1721-1793), sfetnic de taină al Țarului, ambasador la Viena, fondatorul spitalului Golițin din Moscova.). Dintre acestia, Antioh (1708-1744), este considerat drept unul din întemeietorii clasicismului în literatura rusă și o figură remarcabilă a culturii universale. Între anii 1732-1744, Antioh Cantemir a fost ambasador al Rusiei în

Potrivit unor surse, palatul ar fi revenit văduvei lui Cantemir, însă potrivit altora, impunătoarea clădire ar fi revenit lui Antioh și fiului său, Constantin Cantemir Dimitri, ofițer în celebrul *Regiment de elită Preobrazhensky*.

După moartea lui Antioh Cantemir (1744), frații lui mai mici, Matei și Șerban/Serghei, au dat în judecată pe mama lor vitregă, prințesa Trubetzkoy (Prințesa de Hesse-Hamburg).

În anul 1726, în acest palat a locuit Vasiliy Kirilovich Trediakovsky, de la care a învățat Antioh Cantemir rusește și s-a deprins cu versificația în această limbă.

În anul următor, aici a locuit contele Burkhard Minih (feldmareșalul *Burkhard Christoph von Münnich*) cel care, la 1739, în fruntea armatei țariste, ocupă Moldova, voind să o anexeze Rusiei.

Timp de doi ani, în perioada 1755 - 1757, clădirea a adăpostit sediul *Ambasadei Engleze*, unde era angajat în calitate de secretar viitorul rege polonez Stanislaw Poniatowski

Anglia și Franța. A murit în anul 1744 la Paris, la doar 35 de ani. Fiul lui Dmitrie Cantemir a fost, așadar, șambelan și sfetnic de taină, dar și poet (reformator al versificației silabice). Se afirmă că averea lui Antioh Cantemir a fost lăsată moștenire nepoatei sale, contesa Bulgari, ceea ce a dat naștere unui alt șir de procese, care au durat mult timp.

Moștenirea lui Cantemir

Conform legislației ruse, bunurile mobile și imobile revin întotdeauna primului născut, de sex masculin, și nu surorilor acestuia.

De aceea, averea lui Dimitrie Cantemir s-a transmis descendenților pe linie bărbătească. Astfel, tablourile cu portretele domnitorului au trecut în posesia lui Constantin Cantemir, iar de la el la Şerban Cantemir.

După moartea acestuia din urmă, cum nu au mai existat moștenitori direcți, de sex masculin, dar și conform testamentului (*Scrisoarea Testament*, din 22 decembrie 1776,⁷) cea mai mare parte a averii sale a trecut în posesia *Coroanei* ruse.⁸

Potrivit aceluiași testament, documentele, manuscrisele, cărțile acumulate în casa lui Şerban Cantemir de la tatăl și frații săi, au fost depuse, după 1780, de N. Bantâș-Kamenskii la "Arhiva Principală" din Moscova a Ministerului de Externe al Rusiei.

În 1762, Țarina Ecaterina a II-a a cumpărat palatul de la urmașii lui Dimitrie Cantemir, pentru a fi oferit contelui Alexei Petrovich Bestuzhev-Ryumin, întors din exil

⁸ Ukazul Senatului din 10 și 11 iulie 1780 (ibidem, p. 67-71).

_

⁷ Жудин И. М., Семья Кантемира и Дмитровка, Орел, 2005, с. 53-54

După moartea contelui, moștenitorii acestuia vând palatul, la rândul lor, în 1768, contelui Vladimir Grigorevich Orlov. Acesta, după ce se mută la Moscova, în 1775, vinde mai departe proprietatea de pe malul Nevei contelui Paul Martinovich Stavronsky.

Acesta avea obiceiul de a vorbi în versuri cu slugile sale, cerând să i se răspundă tot în versuri. El amenajează într-una dintre încăperile mari ale palatului o sală de spectacole de teatru, de operă, concerte.

"Palatul Cantemir", vedere din interior

După moartea acestuia, soția sa, Ekaterina Vasilievna, se recăsătorește în 1798 cu contele Julius Pompeevich Litta, nobil cunoscut de ea la Napoli, palatul intrând astfel în proprietatea soțului.

J. P. Litta a fost reprezentantul "Ordinului Cavalerilor de Malta" în Rusia. Acum, arhitectul Luigi Rusca reconstruiește în stil clasic și partea palatului dinspre strada Millionnaya.

După decesul contesei, soțul său J. P. Litta vinde o parte din clădire *Ministerului de Finanțe*, respectiv partea dinspre strada Millionnaya, iar după moartea și a contelui Litta, întreaga casă revine acestui minister.

În clădire se vor instala tipografia *Ministerului de Finanțe*, birourile dar și locuințele miniștrilor titulari, E. F. Kankrin, respectiv F. P. Vronchenko.

În anul 1868, comerciantul N. D. Lohovitsky cumpără de la trezorerie acest Palat și ordonă arhitectului Ludwig Fontana să reconstruiască clădirea.

Acesta modifică interioarele, întărește construcția și înnoiește fațada de pe strada Millionnaya.

Comerciantul nu apucă să trăiască aici, casa fiind locuită de fratele său, care închiriază restul palatului, printre chiriași numărându-se și ministrul de război, feldmareșalul D. A. Milyutin.

În anul 1875, I. F. Gromov, sprijinitor al artei, cumpără acest palat și, la cererea sa, arhitectul Karl K. Rachau (1832-1880), unul dintre reprezentanții proeminenți ai "stilului eclectic", reconstruiește, în 1879, complexul palatului, dând un alt aspect exterior clădirii concepute de Rastrelli.

Astfel, fațadele sunt remodelate, având motive repetate, fracționate, specifice clasicismului timpuriu, cu introducerea unor elemente ale "stilului baroc". El

conferă interiorului un aspect nou, aici predominând "stilul gotic,, dar mai cu seamă "rococo", un stil specific Regelui Ludovic al XVI-lea. Acest aspect s-a păstrat și în prezent.

Astfel, pe fațada dinspre Neva arhitectul a instalat cariatide "în stil egiptean", iar în colțul dinspre strada Millionnaya, respectiv "Palatul de Marmură", el a postat trei figurine feminine, simbolizând "fertilitatea", "arta" și "navigația".

"Palatul Cantemir"- Figurine feminine, simbolizând "fertilitatea", "arta" și "navigația".

Ornamentația interioară a palatului reprezintă opera sculptorului A.M. Opekushin și a artistului K.L. Alliaudi.

Fotografie de epocă a interiorului "Palatului Cantemir" din Sankt-Petersburg

După moartea lui Gromov, survenită în 1882, deținător al Palatului a devenit Vladimir Ratkov-Rozhnov, primar al orașului timp de patru ani, proprietar de mine de aur în Siberia și Urali, care avea în posesia sa nu mai puțin de 15 case în Sankt-Petersburg. Fiul său a locuit aici până în anul 1917, de aceea construcția mai este cunoscută și sub numele "*Palatul Ratkov-Rozhnov*".

"Palatul Cantemir" – sediul Ambasadei Imperiului Otoman la Sankt-Petersburg

În apartamentele situate în aripile "Palatului Cantemir" dinspre "Palatul de Marmură" și dinspre strada Millionnaya au locuit mult timp sculptorul V. I. Ingal (1901-1966) și poetul A. A. Prokofev (1900-1971), iar din 1986, această parte a clădirii a fost transferată "Institutului de cultură din Sankt-Petersburg".

Partea "Palatului Cantemir", aflată pe malul Nevei, găzduiește "Registrul Maritim al Federației Ruse" care, cu ocazia împlinirii a 90 de ani de existență, în anul 2003, s-a implicat în renovarea clădirii, interior și exterior.

Alte clădiri ce amintesc de prezența românească în Sankt-Petersburg

Înainte de anul 1917, "Ambasada Regatului României" la Sankt Petersburg/Petrograd, era situată pe Zaharyevskaya Ulița, nr. 23, într-un imobil deținut de Laryssa Nezhinskaya. Somptuoasa clădire, finalizată în anul 1913, a fost concepută într-un stil modern de arhitectul Mihail Songaylo.

Construcția este renumită pentru statuile de la intrare, inspirate din arta egipteană. Ultimul ambasdor român la Petrograd a fost Constantin Diamandy (1868-1931).

Dacă statul român ar fi interesat să potențeze aceste valori ale istoriei noastre naționale, ar putea să propună părții ruse mutarea sediului actual al "Consulatului Român de la Sankt-Petersburg" în această clădire plină de semnificații importante pentru trecutul istoric și cultural al României și Rusiei: "Palatul Cantemir".

Sediul "*Ambasadei Române*" de la Petrograd, înainte de anul 1917.

După "Revoluția din Octombrie", fostul sediu al Ambasadei României a găzduit apartamanete rezidențiale iar la parter instituții publice, respectiv sediul unui oficiu poștal.

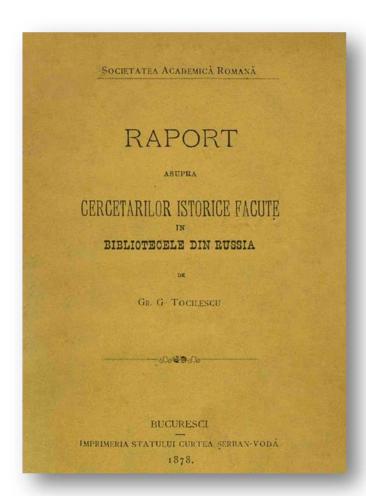
Averea lui D. Cantemir

"Societatea Academică Română" (Academia Română) publica în anul 1878 un raport al savantului Gr. G. Tocilescu, privitor la cercetările istorice efectuate în fondurile, arhivele istorice și bibliotecile din Rusia.

Cu acest prilej, aflăm primele înregistrări privind moștenirea culturală lăsată de D. Cantemir în Rusia, așa cum a fost ea identificată de istoricul român în arhivele oficiale de la Moscova și Sankt –Petersburg.

Prin intermediul acestei lucrări, cunoaștem și câteva date despre proprietățile deținute de D. Cantemir în Rusia, unde s-a refugiat după înlăturarea sa de la domnie.

Încă din anul 1711, se punea pe tapet chestiunea compensației de ordin material, acordate de ruși domnitorului, pentru că se alăturase politicii Țarului Petru cel Mare.

Raportul prezentat "*Academiei Române*" de Gr. Tocilescu

Din lista documentelor înregistrate de Tocilescu, se remarcă scrisoarea din 1711 a contelui Golovkin, adresată contelui amiral Apraxin, cu privire la bunurile dăruite de țar domnitorului moldovean, C. Cantemir, actul din 1715, prin care Cantemir dobândește un imobil, testamentul domnitorului moldovean, publicat și de B. Kamenski, alte două ukazuri împărătești pentru imobilele lui Cantemir, însoțit de ukazul Împărătesei Anna pentru copiii principelui Cantemir.

Cum se știe, D. Cantemir a avut proprietăți nu numai la Sankt-Petersburg ci și la Moscova, așa cum rezultă din comunicarea făcută în iunie 1712 de către Contele Golovkin către "Senatul Rus", pentru a se pune în aplicare dispozițiile ukazului țarului de a se împroprietări pe domnitorul moldovean cu un Palat la Moscova, o proprietate de 40 de case langă Moscova, la Sevsk, în districtul Komarnițki, 10 000 de ruble în fiecare an precum și satul Ukolovo, din ținutul Kursk, inclusiv pentru boierii care 1-au însoțit pe domnitor erau oferite satele lui Şidlovski.

Un alt document, datat 1715, o corespondență dintre contele Golovkin și baronul Șafirov vorbește de niște imobile dăruite lui Cantemir. De altfel, însuși Cantemir amintește de promisiunea de a i se dărui de către Țar "Vila Weide", în districtul Derptului (Dorpatului), precum și "Vila Lais", din același district, sens în care o roagă pe țarină să intervină pe lângă soțui ei și să deblocheze situația.

În "Arhiva Senatului" din Petersburg, Tocilescu

identifică cinci documente (nr. 125, 468, 141, 422, 830), ukazuri împărătești semnate de Petru cel Mare, referitoare și la imobilele dăruite lui de către Țar, respectiv la alegerea sa ca membru al Senatului⁹.

Toate aceste documente materializau prevederile "Tratatului dintre Moldova și Rusia" (1711), al cărui text a fost conceput și negociat chiar de către D. Cantemir care, ca măsură de prevedere, preciza la Art. 15 că Țarul va despăgubi pe Domnitorul Moldovei pentru proprietățile ce la are la Țarigrad, cu altele ce îi vor fi dăruite de țar la Moscova, "deopotrivă și asemănătoare cu acelea." În acest fel, D. Cantemir a obținut proprietăți la Moscova¹⁰, Sankt-Petersburg și Harkov.

⁹ D. Cantemir a devenit senator, sfetnic de taină, iar în timpul Campaniei din Persia a condus cancelaria de câmp a tarului.

¹⁰ Una din proprietățile Cantemirilor este foarte cunoscută în Moscova contemporană. Este vorba de "*Ciornaia Greazi*", cumpărată de către Ecaterina a II-a si care si-a schimbat denumirea în "*Taritîno*".

"Țarițîno", fosta reședință moscovită a lui D. Cantemir.

Proprietățile familiei Cantemir la Moscova

În timpul celui de al *Doilea Război Mondial*, domeniul "*Țarițino*" a cunoscut mari distrugeri, proprietatea lui Cantemir suferind severe degradări.

În ultima perioadă, la "*Țarițino*" s-a instituit regimul unei "*Rezervații de Stat*" (ca urmare, au fost efectuate consolidări, renovări, restaurări, inclusiv crearea unui "*Muzeu Național*"), păstrându-se biserica, având numele de "*Kantemirovskaia*", înălțată după planul lui D. Cantemir.

Lângă ea s-a aflat un palat neterminat, conceput tot după planurile domnitorului moldovean, inclusiv clădirea unei biblioteci, dorită a fi cea mai mare bibliotecă din Moscova, fiindcă D. Cantemir adusese în pribegie câteva mii de cărți și manuscrise.

Recent, atât biserica dar și palatul său au fost restaurate, acesta devenind muzeu, în fața clădirii urmând a se instala și un bust al domnitorului.

Palatele lui D. Cantemir la Istanbul

Vom trece în revistă proprietățile deținute de D. Cantemir la Istanbul, pentru care Țarul a consimțit să ofere la schimb altele similare.

Acesta a locuit în capitala *Împărăției Otomane* aproximativ 22 de ani. Se consideră că acesta a avut două reședințe: una situată în "*Ortakoy*", pe malul vestic al Bosforului, pe litoralul european, și o a doua

proprietate în cadrul complexului "Vlah Sarayi", aflată pe malul sud-vestic al "Cornului de Aur".

Singurul document istoric ce ne ajută să avem o imagine cât de cât veridică a acestei prime proprietăți este harta însoțitoare a primei traduceri în limba engleză a "Istoriei Imperiului Otoman" (1734-1735).

Acolo, la numărul 101 al legendei hărții, este precizată proprietatea principelui printr-un plan desenat, care indică poziția¹¹ acestui "*Palace of Prince Demetrius Cantemir*".

Palatul¹², cumpărat de Cantemir de la un nobil turc, pe care îl renovează și îl extinde, după anul 1688, avea două etaje, prevăzute cu portice la parter, înconjurat de ziduri de incintă. În proximitatea acestuia se afla o grădină în stil italian, care se cobora până spre țărmul mării.

Cea de-a doua reședință de protocol, atribuită de istorici prințului Dimitrie Cantemir, este palatul din domeniul "*Vlah Saray*", din cartierul *Fener*, domeniu ce a aparținut în mod tradițional domnitorilor munteni.

Ar fi fost logic ca numele său să fie legat de "Bogdan Saray", adică de reședința trimisului moldovean din capitala *Imperiului Otoman*, însă legăturile de rudenie cu neamul Cantacuzinilor, care își avea fieful chiar în zona "Vlah Saray", Cantemir fiind

12 Stilul arhitectonic ne duce cu gândul la o vilă romană, din regiunea Veneto, îmbinând elemente din arhitectura balcanică.

.

¹¹ În prezent, aproximatriv pe locul acesta se pare că a fost construită, la mijlocul veacului al XIX-lea, *geamia Ortakoy*.

ginerele lui Şerban Cantacuzino¹³, domnitorul muntean, justifică astfel prezența numelui lui Cantemir în această parte a "Cornului de Aur". De altfel, se știe că Şerban Cantacuzino a fost acela care a inițiat ridicarea acestui palat pe domeniul "Vlah Sarayi", nivelând terenul, făcând terase, o grădină, începând ridicarea construcției, cu ziduri înalte, dar pe care nu apucă să o termine.

În 1705, D. Cantemir obține aprobarea din partea Sultanului pentru a continua lucrările la acest palat.

Ținând cont de poziția sa în splendidul cartier "Cornul de Aur", dar și prin dimensiunea impresionantă, palatul lui Dimitrie Cantemir și al Casandrei Cantacuzino reprezenta desigur cea mai impozantă proprietate din Fanar¹⁴.

După defecțiunea lui Dimitrie Cantemir, care trece de partea Rusiei, palatul acesta este transferat în proprietatea Sultanului, ca măsură punitivă.

În ultimele două decenii, s-au dus tratative pentru recuperarea acestei proprietăți, soldate cu rezultate pozitive.

În anul 2007 a avut loc inaugurarea muzeului dedicat lui Dimitrie Cantemir la Istanbul, un prim demers, pe calea recuperării istoriei trecute.

¹³ Palatul a fost obținut, ca zestre, la 1700, după căsătoria cu Casandra Cantacuzino.

¹⁴ Cu excepția clădirii Patriarhiei și a Liceului, construite însă mai târziu. În ultimii două sute de ani, s-au îngrămădit pe acest domeniu construcții ce au diminuat valoarea arhitecturală a fostei proprietăți a domnitorilor români.

"Palatul lui Dimitrie Cantemir" de la Istanbul, 1932

"PRIMELE RĂZBOAIE ALE ȚĂRII OTOMANE CU DOMNUL MIHAI VITEAZUL"

"Scrisă în limba turcă de Domnul Dimitrie Cantemir în anul 1704 la Stambul." În vara anului 1938, un învățător din Dobrogea aducea la cunoștință regelui Carol al II-lea senzaționala descoperire a unui text atribuit lui Dimitrie Cantemir, inclusiv două relicve istorice foarte prețioase, datând din vremea lui Mihai Viteazul: o secure de luptă precum și o parte dintr-un steag profețial turcesc.

Același învățător îi scrie lui Nicolae Iorga, anunțându-i existența acestor importante mărturii ale trecutului. Timp de aproape 6 luni, autoritățile statului (Casa Regală, Președinția Consiliului de Miniștri, Ministerul de Interne, Comisia Monumentelor Istorice), puse pe jar de neobositul dascăl dintr-o localitate din sudul Dobrogei, se angrenează într-un veritabil angrenaj birocratic, din care avea să piardă, în primul rând, cultura română.

Încercăm să redeschidem dosarul acestei neobișnuite descoperiri, punând în fața istoricilor un document controversat, căruia autorul acestui studiu îi dedică paginile următoare.

Istoricul descoperirii manuscrisului cantemirian.

În anul 1926, Constantin Nicoară, țăran plugar din satul Valea Țapului, com. Tudor Vladimirescu, Jud. Constanța, găsește în urma trecerii unui convoi de emigranți turci, originari din Caliacra, un manuscris în limba turcă -"KITAP"-, "o carte de-a lor turcească, murdară, căzută în ruină, udată de apa pârâului din satul nostru."

Dornic să cunoască taina paginilor acoperite cu litere arabe, Constantin Nicoară îl roagă pe consăteanul său, Cadir Memet Curt, în etate de peste 60 de ani, pe care îl învățase "carte românească", săi desluşească conținutul tainicului manuscris **turcesc.**

Prietenul său turc îi tălmăcește textul lucrării, pe care Constantin Nicoară îl consemnează în românește. Traducerea din turcă în română și transcrierea textului rezultat a durat, după mărturisirile țăranului cărturar, timp de 8 zile.

În naivitatea sa, Nicoară spera să găsească drapelul profețial turcesc pe terenul de luptă descris în "*Kitap*", atras probabil și de recompensa dată de turci celui ce va recupera steagul profețial.

El mărturisește cu candoare: " numai când voi găsi eu drapelul turcesc, atunci o să cred adevărate cele scrise".

Obsedat de această idee şi mânat – cum spune chiar el - de "dorul dragostei de ţară, de Rege şi disciplină", întreprinde, de unul singur, o cercetare

arheologică, timp de 12 ani. "Călător de la treburile sale de plugar" și în zilele de repaus, a sondat, "ca unul fără minți", peste tot unde ar fi bănuit că ar putea descoperi ceva. Mai cu seamă printre rădăcinile copacilor bătrâni: "Nu mi-a rămas unul necăutat".

Într-un târziu, strădania sa a fost răsplătită, iar cele scrise în "Kitap" s-au adeverit:

"În anul acesta, 1938, Dumnezeu mi-a ajutat şi am găsit pajura Drapelului Profețial al lui Omer Paşa, cu cei trei luceferi şi Semiluna.....Acum cred şi eu că domnul Mihai Viteazul a avut primul război cu Omer Paşa şi s-a întâmplat tot cum este scris aici", conchide Constantin Nicoară, fără a bănui că este descoperitorul unui manuscris tot atât de valoros precum steagul Profetului. Cât despre acesta: "băţul, pânza nu s-au mai aflat nimic, fiind putrede, nici nu se cunoșteau."

Pentru că lancea steagului profețial era din metal prețios, autoritățile declanșează o anchetă la fața locului, pentru a afla dacă săteanul nu a mai descoperit și alte obiecte din aur. Ele confiscă relicvele istorice descoperite de Constantin Nicoară (traducerea manuscrisului, pajura de aur a steagului profețial, inclusiv securea de luptă, înstrăinată între timp unei alte persoane).

Din nefericire, săteanul nu a păstrat manuscrisul original, scris în limba turcă, ci numai traducerea sa în românește, fiindcă nu-l înțelegea și nici nu-i putea fi de folos în găsirea steagului profețial.

Neavând încredere în organele polițienești, plugarul devenit arheolog amator se adresează directorului Școlii Primare din Valea Țapului, Alexandru Dincă, cerându-i explicații.

În luna august, 1938, dascălul satului, dându-și seama de valoarea extraordinară a descoperirilor făcute de C. Nicoară, solicită Regelui și savantului Nicolae Iorga să trimită o comisie care să elucideze problemele legate de această descoperire, inclusiv restituirea de către organele polițienești a obiectelor confiscate.

Prezentăm în **Anexe** demersurile autorităților de la București: Curtea Regală dirijează memoriul învățătorului din Valea Țapului către Consiliul de Miniștri, iar de aici la Comisia Monumentelor Istorice, al cărui președinte era plecat pentru un timp în străinătate. În același timp, se solicită organelor de jandarmi restituirea obiectelor confiscate.

În ultima lună a anului 1938, traducerea manuscrisului atribuit lui D. Cantemir, precum și cele două relicve istorice steagul profețial și securea de luptă) ajung la București, la *Comisia Monumentelor Istorice*, instituție în fruntea căreia se afla marele istoric Nicolae Iorga.

Aici, afacerea este îngropată în mod misterios între coperțile unui dosar de arhivă, văzând lumina zilei abia în prezent.

Textul "Kitapului" atribuit lui Dimitrie Cantemir, scris de acesta la Istanbul, în anul 1704 și nu 1708,

cum în mod eronat menționează AL. Zincă în mesajele adresate Regelui și profesorului N. Iorga, este extrem de interesant.

Pentru uşurarea înțelegerii conținutului acestuia, ne-am permis să îndreptăm în mod tacit exprimările gramaticale greșite, unele fraze cu topică defectuoasă, precum și unele supărătoare repetiții, caracteristice unui țăran plugar, devenit, timp de opt zile, coautor la traducerea unui manuscris turcesc, atribuit lui Dimitrie Cantemir.

Aceste interpolări minore nu modifică cu nimic esența textului, al cărui conținut, în ciuda unor minusuri scuzabile, are virtuțile unui document cu adevărat important.

Epoca lui Mihai Viteazul oglindită în istoriografia română.

Mihai Viteazul reprezintă, fără îndoială, personalitatea cea mai marcantă, cea mai plină de strălucire a *Evului Mediu* românesc.

Domnul muntean, întâiul unificator al celor trei țări române, eroul ce a făcut să renască pentru scurt timp antica Dacie, a fost nu numai om politic, în adevăratul sens al cuvântului, dar și strateg, diplomat și conducător militar, cum rar i-a fost dat să aibă poporul român.

Strălucitori și legendari au fost și Mircea cel Bătrân sau Ștefan cel Mare, dar Mihai Viteazul a fost printre acei domnitori români care s-au bucurat de un prestigiu european, recunoscut nu numai în timpul vieții dar și după moartea sa, clădit pe propriile biruințe și memorabile înfăptuiri.

Conducându-și țara cu abilitatea unui principe înțelept, voievodul muntean dovedea, în egală măsură, aptitudinile unui desăvârșit comandant de oști, de care împărații vremii trebuiau să țină cont. Cum bine s-a spus, acest Hanibal al românilor devenise nădejdea Creștinătății europene în lupta sa disperată cu oștile Semilunii.

Prin tumultoasele războaie de eliberare, Mihai reprezenta pentru nația română, ca și pentru popoarele din jur, singura speranță. "Vitejia acestui domn – spune N. Bălcescu în finalul capodoperei sale istorice "Românii supt Mihai Voievod Viteazul" – aprinse toate duhurile popoarelor chinuite de turci: locuitorii din Serbia, Bulgaria, Bosnia, Macedonia, Albania și mai multe părți ale Greciei alergau din toate părțile sub steagurile lui și toate popoarele acestor provincii își întorseseră privirea spre dânsul ca spre un înger de mântuire."

Figura legendară a voievodului, al cărui sfârșit tragic dar măreț a fost o pildă pentru urmași, a tentat

¹ Fără a fi exhaustiv, studiul de față amintește câteva opere reprezentative, privitoare la biografia lui Mihai Viteazul: a) "Letopisețul Cantacuzinesc", întâia cronică a Țării Românești ajunsă până la noi, scrisă în a doua jumătate a secolului al XVII-lea. Ea a fost publicată pentru prima dată de N. Bălcescu și A. T. Laurian în "Magazin Istoric pentru Dacia" (1846-1847) sub titlul "Istoria Tării Românești de când au descălecat românii". Capitolul destinat istoriei lui Mihai Viteazul are izvorul în însemnările lui Teodosie Rudeanu precum și în scrierile vistiernicului grec Stavrinos. b) "Letopisețul Bălenilor" ("Istoriile domnilor Țării Românești") narează anii de domnie ai lui Mihai Viteazul, inspirându-se din poemul lui Stavrinos. c) În secolul al XIX-lea, evocarea figurii lui Mihai Viteazul devine obsesia generației pașoptiste, ca o aluzie la dezideratul Marii Uniri. Astfel, Damaschin Bojincă scrie "Vestitele fapte și pieirea lui Mihai Viteazul, Principele Țării Românești" (în "Biblioteca Românească", 1834); Florian Aaron, "Idee repede de istoria Printipatului Tării Românești", 1835; M. Kogălniceanu, "Histoire de la Valachie, de la Moldavie et des Principauté Danubiennes"; N. Bălcescu, "Românii supt Mihai Voievod Viteazul' precum și "Campaniile românilor în contra turcilor de la anul 1595"; Baltasar Walther, "Scurta și adevărata descriere a faptelor lui Ion Michaiu, Domnul Tierei Romînesci", în "Tesauru de monumente istorice pentru România", Ed. A. Papiu Ilarian, vol. 1, Buc. 1862; d) lucrări istorice: Hurmuzaki, "Documente privitoare la istoria românilor", vol.III/1, III/2, IV/1, IV/2, VIII, XI-XIV, Supl. 1 și 2/vol I, Supl. 2/vol II; A.D. Xenopol, "Istoria românilor din Dacia Traiană", vol.V, Ed. A III-a, Buc. P.128-338; N. Iorga, "Studii și Documente cu privire la istoria românilor", vol. I-IV, Buc., 1901-

literatilor².

1902; idem, "Documente nouă, în mare parte românești, relative la Petru Șchiopul și Mihai Viteazul", Buc., 1898, extras din "An. Acad. Rom., Mem. Sect. Ist.", S. II, t. XX, p. 435-502; idem, "O istorie a lui Mihai Viteazul de el însuș", Buc.,1925, extras din "An. Acad. Rom., Mem. Secț. Ist.", S. III, t.V, p. 339-389; idem, "Istoria lui Mihai Viteazul", Buc. 1936; I. Sârbu, "Istoria lui Mihai Viteazul, Domnul Țării Românești", 2 vol, Buc. 1904-1907; A. Veress, "Campania creștinilor în contra lui Sinan Pașa din 1595", Buc. 1925, extras din "An. Acad. Rom. Secț. Ist.", S III, t.IV, p.66-148;

- D. Simonescu, "Cronicile lui Baltasar Walter despre Mihai Viteazul în raport cu cronicile interne, contemporane", în "Studii și Mat. de Ist. Medie", vol. III, 1959, p. 7-99.
- ² D. Bolintineanu, "Ultima noapte a lui Mihai cel Mare"; "Mihai scăpând stindardul";
- I. H. Rădulescu, "Mihaiada"; C.D. Aricescu, "Mihai Viteazul"; Alexandru Pelimon, "Vestita bătălie de la Călugăreni"; G. Asachi, "Mihai Viteazul"; N.Bălcescu, op. cit.; G.Coşbuc, "Paşa Hassan", etc.

Chipul măreț al Domnului Viteaz a impresionat penelul pictorilor¹ dar și închipuirea omului din popor, care l-a preamărit în mituri, legende și balade.² Atât de cunoscut devenise voievodul Mihai Viteazul, încât intrase în folclorul balcanic ³ ca un erou național, nu numai al românilor, ci - mai ales - al tuturor popoarelor creștine din această parte a continentului.

^{1 &}quot;Chipul lui Mihai Viteazul a fost cel mai cunoscut chip de Domn român", spune C.C. Giurescu în "Istoria Românilor" (vol. II. P.I., p.27). Portretul său a fost imortalizat încă din timpul vieții. Astfel, Aegidius Sadeler, pictor și gravor din Școala Flamandă (1570-1629), ne-a lăsat o adevărată capodoperă gravată în aramă; Franz Franken II: "Cresus arătându-și comorile lui Solon"; Anonim (sec.al XVII-lea) aparţinând școlii flamande: "Irodiada aducând capul lui Ion Botezătorul" (tabloul se află la Muzeul Prado din Madrid); Anonim-"Portretul principelului Mihai", reproducere de Danonicul Custos, în "Atrii Heroici". În secolul al XIX-lea, pictorii Lecca și Wallenstein dedică Domnului Mihai Viteazul compoziții memorabile.

² "Mihai Viteazul și săsoaid"; "Corbul și Mihai Viteazul", din colecția Atanasie Marienescu, ș.a.

³ Al. Iordan, "*Mihai Viteazul în folclorul balcanic*", Buc. 1936; extras din "Rev. Ist. Rom", V-VI, 1935-1936, p. 361-381

Primele lupte ale lui Mihai Voievod Viteazul împotriva turcilor

Izvoarele originale cu privire la perioada 1593-1594 a domniei lui Mihai Viteazul sunt extrem de laconice. Istoricii care au studiat această perioadă fac apel la unele date colaterale. Acestea întregesc contextul istoric general european, cu scopul de a lumina epoca de început a domniei lui Mihai⁴. Ele vorbesc de ruptura cu turcii din toamna anului 1594, începută printr-un măcel al creditorilor, asasinați în casa vistierului Dan și continuă cu atacarea în miez de iarnă a cetăților turcești, aflate pe malul drept al Dunării, mai ales cele de la vaduri, dar și din Dobrogea, de la Măcin, Brăila, ori de la Şiştov, Rahova și Vidin.

Lipsesc din păcate detaliile istorice ale primele hărțuieli ale lui Mihai cu turcii, purtate pe pământul dintre Dunăre și Marea Neagră, ele fiind localizate vag, fie la Cernavodă sau Babadag, fie la Isaccea ori în adâncimea Balcanilor, la Razgrad.⁵

⁴ N. Iorga, "Istoria lui Mihai Viteazul", Ediția. N. Gheran și V. Iova, Editura Militară, București, 1968, Cap. IV, "Cel dintâi an din domnia lui Mihai Vodă. Răscoala împotriva turcilor", p. 96-132.

⁵ cf. Hurmuzaki, III, p.465

Aceleași izvoare amintesc de existența unor raiduri repetate, întreprinse împotriva unor obiective turcești, efectuate de trupele valahe, unele având comandanți români (Frații Buzești: Preda, Radu și Stroie) dar și străini, celebrii "căpitani de oaste", cum este, de exemplu, sârbul Baba Novac, raguzanul Deli Marcu, ungurul Albert Király, ori greci, cum a fost Banul Mihalcea Karatzos, din Chios, care atacă Silistra.⁶

Alte surse istorice vorbesc de luptele unei oștiri moldovene, venite să distrugă garnizoana turcească de la Smil-Ismail.⁷

Pentru aceste insuportabile acte de răzvrătire, octogenarul Sinan, ⁸ vizirul care, în septembrie 1593, i-a înmânat lui Mihai firmanul de domnie, hotărî pedepsirea ghiaurilor răzvrătiți, căci lui Mihai i se alăturase și Aron Vodă⁹.

Bătrânul vizir încearcă fără succes, însă,

⁷ Teodosie-Walter, în Papiu, "Tesaur...", p. 22.

⁶ "Cronica Buzeștilor", p. 279-280.

⁸ Marele vizir Sinan Paşa, poreclit Koca, "bătrânul", a ocupat de cinci ori această funcție: 25 aug. 1580- 6 dec. 1582; 2 aprilie 1589-1 aug. 1591; 28 ian. 1593- 16 febr. 1595; 7 iul.- 19 nov. 1595; 1 dec. 1595- 3 apr. 1596;

⁹ Sursele amintesc că domnul Moldovei, luând exemplul lui Mihai Viteazul, ar fi ucis, de Crăciun, nu mai puţin de 1800 de creditori turci (cf. Hurmuzaki, XII, p.23-24);

schimbarea domnilor celor două țări române cu alți pretendenți la scaunul domnesc: Radu, fiul nevârstnic al lui Mihnea Turcitul, la București și Ștefan zis Surdul, pretins fiu al lui Ion Vodă cel Cumplit (sau Bogdan, fiul lui Iancu Sasu), la Iași¹⁰.

Împotriva hainilor domni, Sultanul Murad al III-lea¹¹ trimite oștile turcești, având în frunte pe Hasan Hadâmbul *("eunucul")*¹², pașă de Meraaș, din Asia Mică, nepotul lui Sinan și fiu al Marelui vizir Mohamed Socoli. Acesta își fixează baza la Rusciuc. Un alt pașă, Mustafa, este trimis spre Oblucița, vadul obișnuit de trecere spre Moldova.

Tătarii, aliați de nădejde ai trupelor turcești, sunt chemați în ajutor să atace pe ghiauri. La Hulubești și Stănești, ei sunt însă înfrânți de oastea munteană, condusă de boierii Buzești și Radu Calomfirescu. Acestea sunt luptele purtate de oastea lui Mihai, până la jumătatea lunii ianuarie 1595.

În Arhivele de la Florența există un document descoperit de Angelo Pernice¹³, cel ce a scris și o

"Cronica Buzeştilor", p. 279; Stavrinos, Papiu, "Tesaur...", I, p. 288:

_

¹¹ Murad al III-lea a domnit în perioada 1574-1595, fiind urmat de Mehmed III (1595-1603)

¹² cf. Hurmuzaki, III, p. 469;

Angelo Pernice, "Un episodio del valore toscano nelle guerre di Valachia, alla fine del secolo XVI (Florența, Olschki)". În "Archivio istorico itaaliano", 1925; apud N. Iorga, "O istorie a lui Mihai Viteazul de el însuș", Mem Secț Ist., S. III, tom V, Mem.9.

istorie a statelor balcanice, reprezentând o scrisoare adresată de Mihai Viteazul marelui Duce Cosimo de Toscana. În acest mesaj, Mihai mărturisește că l-a învins pe însuși hanul tătarilor de la Perekop, Ghazi Ghirai, nevoit a se retrage și adăposti la Silistra

Lupta cu hoardele tătare s-a dat la Şerpăteşti şi, după cum relatează "*Cronica Buzeştilor*", un rol hotărâtor în câştigarea victoriei l-a avut Banul Manta.

După această bătălie, trupele Țării Românești desfășoară acțiuni în spațiul balcanic, în perioada ianuarie-aprilie, unele dintre ele ajungând chiar în apropierea Adrianopolului. În toate aceste lupte se disting Banul Mihalcea, Albert Király și alți comandanți ai oștilor lui Mihai.

Cetățile Măcin, Chilia, Bender sunt cucerite, Cetatea Albă este asediată iar Ismailul este ocupat de însuși Mihai Viteazul. În martie, 1595, aceeași soartă au avut-o cetățile Turtucaia și Silistra. Cea mai notabilă victorie este însă aceea repurtată împotriva Brăilei.

Cu acest episod, se sfârşeşte şirul de lupte duse de Mihai Voievod în campania din iarna anului 1594-1595.

În izvoarele consultate, nu există, din păcate, o descriere amănunțită a desfășurării confruntărilor armate. N. Iorga afirmă textual: "Aceste lupte, din nenorocire, n-au fost descrise de nimeni". În memoriul adresat Marelui Duce Cosimo de Toscana, Mihai Viteazul recunoaște lapidar, cu multă

modestie: "Această puțină slujbă am făcut-o într-o singură iarnă și apoi m-am dus să mă odihnesc în cetatea mea de scaun". ¹⁴

În acest context, izvorul istoric pe care îl prezentăm - "Primele războaie ale Țării Otomane cu Domnul Mihai"-, atribuit lui D. Cantemir, capătă o semnificație particulară, contribuind la elucidarea unei perioade de glorie din domnia lui Mihai Viteazul dar, în același timp, întregește tabloul operelor istorice ale lui D. Cantemir, referitoare la istoria românilor.

Paternitatea lucrării "Primele războaie ale Țării Otomane cu Domnul Mihai"

Pentru a fi în măsură să emitem o judecată obiectivă cu privire la paternitatea acestei lucrări, ar fi fost necesar să analizăm textul original. Cum nu dispunem de o traducere făcută cu rigoare științifică incontestabilă, ne vom limita la varianta pusă la dispoziție de cei doi săteni din Valea Țapului, adică un manuscris conținând 14 file, tip dictando.

Manuscrisul amintit îl putem structura, din punct de vedere tematic, în următoarele capitole:

_

¹⁴ N. Iorga, op.cit. p.4

- a) Situația Imperiului Otoman, până la 1590; b) Venirea la domnie a voievodului Mihai Viteazul;
- c) Primele lupte dintre Domnul Munteniei și trupele otomane;
- d) confruntarea lui Mihai Viteazul cu Omer Paşa în codrul "Echini Orman Deli";
- e) Pierderea drapelului profețial;
- f) Retragerea forțelor lui Mihai și continuarea luptelor cu Sinan;
- g) Firmanul Sultanului;
- h) Moartea sultanului Mehmet.

În prima parte a documentului, autorul evocă celebra scenă a executării creditorilor turci. Varianta propusă de autor diferă de cea cunoscută inițial, în sensul că nu este menționată asasinarea creditorilor în casa vistiernicului Dan.

De altfel, înclinăm să dăm crezare episodului istorisit de D. Cantemir, ţinând cont că nu este posibil să ucizi un număr de o mie şi câteva sute de oameni, într-o locuință din lemn, de mici dimensiuni, așa cum relatează versiunea reţinută de cronici.

Manuscrisul aduce în prim plan numele a două personaje, necunoscute istoriografiei până în prezent, care ar fi contribuit, prin trădarea lor, la succesul Domnului Mihai: Tasman -"curelarul" și Ichingi – "grânarul". Aceste nume, pe lângă cele ce apar în conținutul textului: Sinan, Sultanul Mehmet, Rudolf al II-lea, Alexandru cel Rău, etc. conferă o notă de autenticitate acestui manuscris.

Caracterul inedit al manuscrisului este conferit de istorisirea primei confruntări dintre oștile române și cele turcești, desfășurată într-o localitate din sudul Dobrogei. Aceste lupte nu sunt menționate în nici un izvor istoric cunoscut până în prezent.

Trecând peste aspectele de ordin faptic, ne oprim la analiza unor chestiuni controversate, puse în evidență de acest document.

În primul rând, cronologia evenimentelor este, cel puţin, bizară: Astfel, deşi este evident că avem de a face cu prima luptă dintre Mihai Voievod Viteazul şi oastea turcă, deci ne aflăm înaintea confruntării de la Călugăreni, din vara anului 1595, desfășurarea evenimentelor arată clar că lupta dintre domnul valah şi paşa Omer a avut loc tot vara, în luna iulie, dar anul indicat ridică probleme.

Autorul manuscrisului nu respectă concordanța dintre datele erei creștine și cele ale erei islamice. De exemplu, "1009 Otoman", nu corespunde anului 1590, cum menționează manuscrisul ci anului 1600, ș.a.m.d.

O formulă simplă pentru a transforma o dată din era islamică (H.E) în era creștină (A.D.) este următoarea: A.D = 620 - H.E./ 33 + H.E. Această formulă ține cont de faptul că datele din calendarul islamic au ca element de referință "Hegira", adică momentul exodului Profetului de la Mecca la Medina, inclusiv faptul că acest calendar islamic este de tip lunar. În acest mod, la fiecare 33 de ani lunari trebuie

aplicată o corecție de un an, pentru a exista o concordanță cât mai exactă între cele două calendare.

Prin urmare, toate datele cronologice din manuscris sunt eronate. Excludem posibilitatea ca traducătorul să le fi calculat greșit, fiindcă acesta nu putea să cunoască formula de reconversie de mai sus.

De asemenea, trezesc suspiciuni și alte grave greșeli de ordin istoric. Astfel, se știe că Sultanul Murat al III-lea a murit în anul 1595, luna ianuarie, fiind urmat la tron de Mohamed al III-lea.

Acesta l-a schimbat pe Sinan Paşa cu Ferhad Paşa¹⁵, fapt pe care manuscrisul nu-l menţionează. Vom pune aceste evidente inadvertenţe fie pe seama ignorării realităţii istorice obiective, fie pe lipsa izvoarelor scrise, Cantemir relatând cele aflate din surse narative, ori - în sfârşit - pe necunoaşterea caracteristicilor cronologiei musulmane.

Este evident faptul că asemenea inadvertențe de ordin cronologic au existat în manuscrisul original și ele pot fi atribuite faptului că autorul lor a redat, probabil, unele legende sau relatări orale, unde exactitatea cronologică este mai puțin importantă.

-

Acest Ferhad Paşa, adversarul lui Sinan, intenționa să transforme Țările Române în provincii turcești, găsind în persoana lui Satârgi Mohamed Paşa și Giafer Paşa înlocuitorii ideali pentru Mihai, respectiv Aron Vodă.

O a doua chestiune controversată este aceea a numelui Omer Pașa. Credem că Dimitrie Cantemir a cules o tradiție locală, referitoare la originea denumirii localității dobrogene Karaomer.

Istoria confruntărilor dintre Mihai Viteazul și turci nu consemnează numele lui Omer Pașa ci numai pe cele ale pașilor Hasan, Musatafa, Sinan, ¹⁶ etc. sau ale unor conducători tătari.

Documentul de la Valea Țapului, original sau plăsmuire ?

Înainte de a ne putea pronunța asupra adevărului istoric oglindit în acest document, este necesar să stabilim dacă documentul este o plăsmuire abil fabricată sau este o lucrare originală, ce poate fi atribuită lui Dimitrie Cantemir.

¹⁶ Sursele istorice amintesc căderea în lupta de la Călugăreni a nu mai puțin de trei paşi: Khidr, beglerbegul de Sivas (Capadocia), Hasan de Timișoara și Mustafa de Bosnia. N. Bălcescu, op. cit., menționează însă pe "Heidr Paşa, Hussein, beiul Nicopolei și Mustafa, feciorul lui Aias Pașa". În schimb, legendele populare românești atribuie lui Mihai Vodă Viteazul uciderea lui Caraiman-Paşa în luptă directă.

În ciuda unor inadvertențe de ordin cronologic și faptic, evenimentele relatate în document par a fi prezentate de un cunoscător al istoriei turcești, inclusiv al celei românești. Excludem ipoteza contrafacerii documentului de către un biet plugar, în fond un iliterat, sau de către traducătorul turc lipsit de elementare cunoștințe istorice sau filologice.

Se poate emite ipoteza că documentul găsit la Valea Țapului, scris în limba turcă, este o insignifiantă lucrare cu caracter didactic, vreo cărticică de istorie a Imperiului turcesc, fără valoare. Dacă ar fi fost redactat de un obscur autor de maculatură istorică de origine turcă, invectivele la adresa armatei otomane nu ar mai fi avut nici o logică. În plus, trebuie remarcat caracterul mobilizator și patriotic al discursului atribuit lui Mihai Viteazul.

Toponimicile sunt reale, iar faptul că țăranul C. Nicoară a reușit să identifice în zonă urme palpabile ale luptelor purtate la sfârșitul veacului al XVI-lea (steagul și securea de luptă), fac din acest document unul cu atât mai interesant.

Apoi, nicăieri nu se amintește de particula "Viteazul", epitet atribuit voievodului Mihai, în veacul al XIX-lea, de cărturari.

Din nefericire, textul original în limba turcă fiind de negăsit, traducerea în limba română este singurul material avut la dispoziție pentru studiu.

Acesta a suferit o dublă transformare a sensului original: traducerea din turcă în română, realizată de un simplu vorbitor de limbă turcă și apoi redarea textului în limba română, de un plugar, ce și-a asumat o grea sarcină, dar pe care a dus-o la îndeplinire, mai mult în calitate de copist. Cât din acest document este text original și cât este interpolare, omisiune sau eroare de traducere nu vom ști, probabil, niciodată.

Pentru autenticitatea manuscrisului pledează data menționată pe copertă: 1704, an în care D. Cantemir se afla la Constantinopol. De asemenea, sursele invocate (documentele turcești găsite într-o cameră sau arhivă secretă a *Înaltei Porți*), par a fi plauzibile, ținând cont că savantul domnitor moldovean era cunoscător al limbii turcești și al scrierii arabe.

Atunci, cum se pot explica inadvertențele din manuscris?

Răspunsul este următorul: Așa cum au demonstrat mulți cercetători, precizia istorică și exactitatea nu reprezintă punctul forte al lui D. Cantemir, mai ales când sunt evocate evenimente petrecute cu secole înaintea sa.

El relatează evenimentele înregistrate de tradiția orală, fără a face o analiză comparativă, de ordin critic, bazată pe izvoare originale. Savantul român a consultat cărți de istorie, contemporane lui, dar a cules și consemnat, în egală măsură, numeroase mituri și legende, de care, spre exemplu, "Descriptio"

Moldaviae" nu duce lipsă.

Presupunând că manuscrisul "Primele lupte ale lui Mihai Viteazul cu Omer Paşa" se inspiră dintr-o asemenea legendă locală, trebuie să aflăm dacă domnul savant a cunoscut povestirea din eposul românesc sau a cules-o din mediile de la Constantinopol ? Înclinăm să dăm crezare și uneia și celeilalte dintre ipoteze.

Există dovezi evidente că Dimitrie Cantemir a cunoscut Dobrogea, străbătând-o de la un capăt la altul, cu prilejul călătoriilor sale spre capitala *Înaltei Porți*.

"Toată țara e numai un șes, o câmpie vastă, fără păduri, numai la extremitatea ei, aproape de Dristor, este o pădure pe care turcii o numesc Deli Orman sau Pădurea Nebună "17. Iată, așadar, că toponimele existente în manuscris îi erau deja cunoscute domnului moldovean.

În plus, titlul lucrării, redactat în limba turcă, exprimă clar un "patriotism local" al autorului, care îl consideră pe Mihai Voievod ca fiind " Mihai'a mulduvanian", adică "Mihai moldoveanul".

_

¹⁷ D. Cantemir, "Istoria Imperiului Otoman", vol. 1, Ediția. Hodoș, București, 1876, p. 309-311.

În memoriul înaintat marelui duce de Toscana, vorbind despre episodul Neajlov, Mihai Viteazul mărturisește:

"În acea bătălie au murit 4 paşi și 7 sangeaci și am câștigat cinci tunuri și un steag verde al prorocului lor, Mahomed, foarte prețuit de dânșii și foarte respectat, pe care l-am trimis măriei sale, Împăratul dar nu știu dacă ardelenii îl vor lăsa să treacă".

Trimiterea la Praga a trofeului de război capturat avea menirea să-i demonstreze lui Rudolf al II-lea că armata turcească fusese efectiv înfrântă. Mihai se temea însă ca acest steag să nu fie reținut de trupele principelului Transilvaniei, ca o dovadă că el este învingătorul lui Sinan Paşa.

La rândul său, N. Bălcescu afirmă că "pe lângă tunurile lor ce și le redobândiseră, alte patru tunuri mari de-ale dușmanului, cai mulți și mai multe steaguri, între care steagul cel verde și sfânt al Prorocului, fură trofeele acelei strălucite zile."

Mulți cronicari turci din Evul Mediu (Ibrahim Pecevi, Cara Celebi Zade Abdul Aziz Efendi, Mahomed Bin Mehmed etc) trec sub tăcere episodul pierderii steagului sfânt.

Cu toate acestea, cronicarul turc Naima, care a însoțit și a descries într-o cronică de război

desfășurarea evenimentelor din vara anului 1595, inclusiv bătălia de la Neajlov, menționează că steagul sfânt al profetului Mohamed a fost salvat.

Asemenea și Mustafa Selaniki (1550-1599), amintind lupta de pe Neajlov, spune: "Sandjeakdarul oștii islamice a trecut în rândul martirilor, iar un altul a fost rănit, dar, cu toate acestea, steagul a fost salvat cu mii de greutăți."18

Istoricii spun că acest steag fusese trimis de Sultan pentru a încuraja moralul trupelor otomane timorate, înspăimântate și nemulțumite de neplata soldelor:

" Spre a îmbărbăta duhurile spăimântate ale ostașilor dupe margine, le trimise steagul cel sfânt, ce se zice a fi fost al prorocului Mahomed și care, luat de mai înainte de la Egipet, fusese până în acea iarnă cu sfințenie păstrat la Damasc." 19

Initial, steagul Profetului Mohamed era culoare negară și se numea "uqaab". Abassizii au adoptat culoarea negru drept simbol dinastic, în timp ce umeiazii preferau albul. Alizii au venerat verdele drept culoare profetică.

Aceste obiecte simbol aveau o dublă funcție: stindarde de luptă dar și obiecte de ceremonial

N. Bălcescu, op. Cit. p. 77

¹⁸ Cf. Mihail Guboglu și Mustafa Mehmet, "Cronici Turcești privind Țările Române", Ed. Acad., București, 1966, vol.1, p. 371;

religios. Când Sultanul (sau Marele Vizir) pornea împotriva dușmanului, drapelul sacru al Profetului era scos din cetate cu mare pompă.

D. Cantemir descrie modul în care era prezentat acest stindard în cadrul ceremoniilor religioase: "Chiar înaintea Sultanului merge o cămilă pe care se află o raclă de aur, făcută cu o artă prea aleasă, lungă de un cot, jumătate în lățime cât lungimea. În acea raclă se păstrează Cartea Curanului (despre Curan se socotește că este acela pe care l-a scris Abou Bakr, succesorul lui Muhammed, iar Coranul cel ceresc, după cum spun ei, nu se mai găsește), după aceea haina despre care am vorbit²⁰ și acest steag. ²¹"

_

^{1 20 &}quot;Drept moaște ale lui Muhhamed se socotesc de ei acestea: corpul, dintele, haina, steagul și un bob de grâu." Dintele se păstrează și se păzește cu evlavie în visteriile cele dinlăuntru ale Sultanului. Haina lui Mohammed ("Hirka-i Şerif"), considerată o comoară mai scumpă decât lumea, era scoasă o singură dată pe an la sfințirea apei. Cantemir nu a văzut-o dar "a auzit de la cei care au văzut-o și s-au atins de ea că este țesută din păr de cămilă și că nu este vopsită cu nici un fel de vopsea, ci e de culoarea naturală a părului". Cf. D. Cantemir, "Sistemul sau întocmirea religiei muhammedane", Ed. Minerva, București, 1977, p. 79..

"Steagul Profetului" ("Sangeac-i Şerif") era păstrat la Constantinopol. El avea lungimea de 4 metri, fiind din mătase verde, iar în vârful lancii se păstra un Coran, despre care tradiția spune că ar fi fost scris de califul Othman. Acest Coran, împreună cu alte relicve sfinte (încă un Coran, scris de Omar și o cheie de argint a orașului Mecca), erau păstrate întrun glob de argint, aflat în vârful steagului.

Steagul Profetului Mahomed ("'alam", în arabă) a fost adus din Egipt, la Constantinopol, de sultanul Selim I, după cucerirea acestei țări.

Capturarea acestui simbol sacru al Islamului era un titlu de glorie pentru orice comandant de oști străine. Ioan al III-lea Sobieski, regele Poloniei, "salvatorul Vienei", se lăuda că ar fi capturat la 12 octombrie 1683 "steagul sfânt".

În realitate, stindardul a fost salvat de Kara Mustafa Paşa (mare vizir, în perioada 1676-1683), reuşind să se refugieze cu acesta la Esztergom (Strigoniu), în Ungaria. Cantemir explică această aparentă contradicție prin faptul că "polonezii, luând numai steagul vizirului (care de obicei era asemănător steagului lui Muhammed), şi-au închipuit, cred, că este chiar steagul Prorocului." ²²

Savantul român mărturisește că a văzut des acest

.

²² D. Cantemir, op. cit. p. 80; o opinie identică și în "Incrementa atque decrementa...", IV, 1,78.

stindard deoarece, în timp de război, fie Sultanul, fie Marele Vizir participa la ceremonialul prezentării drapelului sacru. Acesta era din mătase verde și pe el se afla scrisă "shihadda" (Creedo-ul credinței islamice). Din cauza vechimii, nu-l flutură niciodată; "nakib efendi" îl poartă înfășurat.

Acest steag, în care musulmanii cred cu toată tăria, și pe care însuși Muhammed l-a făcut mai întâi, este considerat un "semn ori al puterii sale de proroc, ori al domniei sale, numit "alem" și "sandjeaki șerif", adică "Steagul sau semnul sfânt" ²³.

D. Cantemir îl descrie amănunțit în lucrarea sa "Sistemul religiei muhammedane":

"Portdrapelul aceluia n-are lance de fier, ci în loc de lance "Alem", alcătuit din argint curat în această formă, pe care este așezată Semiluna, dar se vede că lucrul acesta nu datează de mult." ²⁴

D. Cantemir, care a redactat lucrarea sa în anul 1719, aflase un secret bine păstrat: steagul Profetului nu mai era cel original.

Putem să avansăm ipoteza că steagul islamic pierdut de Omer Pașa este în mod intenționat asimilat cu steagul capturat de Mihai în lupta de pe Neajlov.

Oștile creștine aveau nevoie nu numai de o victorie militară, ci și de una de mare prestigiu

_

D. Cantemir "Sistemul....", p. 79

²⁴ idem, p 79.

religios. Astfel, Omer Paşa, cel descris în textul cantemirian, devine Caraiman Paşa, comandant militar otoman, amintit de legendele populare româneşti şi menţionat deN. Bălcescu şi B. Walther ²⁵

Ipoteza este tentantă, deoarece ar explica modul în care s-a produs amalgamul dntre adevărului istoric și mitul pierderii steagului profețial musulman.

În acest caz, există însă și corolarul ipotezei: textul atribuit lui D. Cantemir ar putea relata o legendă referitoare la Mihai Viteazul, în contextul capturării de către oștile române a steagului Profetului Mohamed.

Atunci, cum se împacă această ipoteză și faptul lipsit de echivoc al găsirii steagului de luptă islamic la Valea Țapului, în sudul Dobrogei, pornind de la indicațiile aflate în manuscrisul turcesc?

Credem că demersurile și cercetările ce vor

²⁵ Iată cum este descrisă lupta dintre Mihai Vodă și turci în vestita bătălie de pe Neajlov:

[&]quot;Mihai Vodă se strecoară cu puținii săi ostași pe marginea pădurii, smulge o secure ostășească de la un soldat, se aruncă în coloana vrăjmașă ce-l amenința mai de aproape, doboară pe toți cei ce încearcă să-i stea împotrivă, ajunge pe Caraiman Pașa, îi zboară capul..." cf. N. Bălcescu, op. cit. p.129. Asemenea și la B. Walther, op. cit. p. 28.

urma pentru aflarea "steagului profețial", descoperit în România cu zeci de ani în urmă, pot elucida această enigmă.

Vom primi, astfel, răspunsul la întrebarea legitimă: reprezintă relicva aflată, începând cu anul 1938, în posesia *Comisiei Monumentelor Istorice* însuși "*steagul profețial*"- un simbol cu valoare religioasă imensă pentru lumea musulmană ?

Dar, mai ales, unde se află în prezent obiectul atât de prețios, cu semnificație simbolică imensă pentru credincioșii musulmani ? Poate fi acesta restituit *lumii islamice* ?

Până când cercetătorii își vor spune cuvântul, avem un text insolit, atribuit lui D. Cantemir, ce nu poate fi ignorat.

"Starea Împărăției Turcești până în anul 1590 (1009 H.)"

"Împărăția Turcească nu a avut împărat până în anul 1590. Mai bine de 60 de ani a fost cârmuită de câte un paşă. Cel de pe urmă vizir care a condus Turcia până în anul 1590 s-a numit Sinan Paşa. El era comandantul întregii armate de ieniceri. Aceștia erau mai mulți la număr decât armatele aflate de partea sultanilor.

După atâta vreme, neînțelegerile existente au adus Imperiului slăbiciune față de țările vecine, cât și o lipsă mare de bani în visteria statului.

Egii -egiptenii arabi-, văzând slăbiciunea turcilor, au intrat cu război în țara lor, ocupând o bucată bună. Acest război s-a făcut în anul 1591, dar vestitul Sinan Paşa i-a dat afară tot cu război, ocupând toată Arabia.

După ce s-a isprăvit războiul, Sinan Paşa, împreună cu toată armata, s-a hotărât să aleagă un împărat. Împăratul ales se trăgea din familii de sultani - o ramură din familia Sultanului Soliman.

Pe acest sultan îl chema Mehmet. Pentru că a urmat la domnie după sultanii Mahomed I și Mahomed al II-lea, i s-a zis Sultan Mehmet I (anul 1592 sau 1010 H). Poporul l-a numit Mahomed al III-lea, ca semn de iubire și mângâiere.

De îndată ce sultanul Mehmet I a luat conducerea poporului turc, s-a gândit mai întâi să-şi întărească armata şi să-şi asigure granițele. Sultanul Mehmet era un om tânăr, doar 32 de ani, dar ager la minte și cu pricepere în război.

Cu ajutorul vizirului său, Sinan Paşa, el şi-a întărit toate cetățile dimprejurul țării sale, afară de cele de pe malul drept al Dunării, pe care urma să le întărească mai pe urmă.

Din această parte nu se temea de război, fiindcă știa puterea Țărilor Române, întrucât ei (turcii) le conduceau.

Datorită schimbărilor de sultani și a neînțelegerilor dintre turci, în acest timp îndelungat, în visteria țării gol de bani s-a dovedit.

În popor se spunea că Împăratul Rudolf al Germaniei, împreună cu Austria, zise Țările din Apus, voiau să declare război (Turciei). Dar nu a fost nimic ci numai spaimă și frică.

Sfătuindu-se cu vizirul său, Sinan Paşa, Sultanul Mehmet - fiind nou conducător- l-a întrebat: Cum ar putea completa golul de bani în visteria statului ? I s-a răspuns de către vizir să ia haraciul pe trei ani din Valahia şi Muntenia: 300 de pungi cu galbeni.

Muntenia era cârmuită de Alexandru, care cumpărase cu bani scaunul acestei țări de la Sinan Paşa. Plus birul pe un an: o sută de pungi cu galbeni.

Alexandru Vodă nu plătise de trei ani suma ce era dator, de aceea a fost poreclit ("nafilea adamaa")

Alexandru cel Rău.

Sultanul, cum a auzit de cele 300 de pungi cu galbeni, a trimis trei soli, cărora le-a dat un firman, întărit prin pecetea țării și iscălitura sa, pentru a lua haraci de la Alexandru cel Rău, Domnul Munteniei.

Solii au ajuns la domnul Munteniei în luna august 1592, arătându-i firmanul pentru ridicarea sumei datorate.

Domnul le-a spus că nu a putut strânge suma ce era datoare țara către sultan, dar că sunt liberi să ia de la locuitori ori ce-ar găsi, în schimbul datoriei: vite mari, vite mici, până și copii (băieți și fete din cei mai frumoși), de la 10 ani în sus.

Slujbaşii turci care se aflau în Țara Românească au și început rechiziția birului ("beilicul"). Numeroase convoaie de vite au fost trecute pe malul drept al Dunării, în Dobrogea de astăzi, iar copiii i-au pus în caice, luând drumul spre Stambul.

După terminarea beilicului, solii au răspuns la timp Înaltei Porți că birul a fost luat din Valahia, chiar mai mult decât trebuia, iar ei sunt în drum spre Stambul. xxx

Sultanul Mehmet I a dat ordin vizirului său, Sinan Paşa, să facă o armată pentru cetățile din dreapta Dunării (de la Silistra la Sulina), cu un număr de 14 000 ("on dirt bin aschier").

Încorporările tinerilor pentru completarea acestui efectiv se făceau foarte greu. Cauza era aceea că ei făceau serviciu cel puțin 6 ani.

Numărul cerut de sultan pentru facerea noii armate s-a îndeplinit în primăvara anului 1593.

Sinan Paşa l-a lăudat în fața sultanului pe Omer Paşa, ca fiind un om viteaz, alături de care a luptat și i-a învins pe egipteni ("egi"), fiind bun de conducător al acestei armate.

După spusele vizirului, sultanul l-a numit comandant pe Omer Paşa.

Acestei numeroase armate, Sultanul Mehmet I ia dăruit cel mai mare steag existent atunci: Steagul Profețial, cu pânza verde mare, având Semiluna cu cei trei luceferi. Mersul drapelului cu dunga Semilunii era înainte, iar pânza începea de la golul Semilunii. Cei trei luceferi (romburile) așezați orizontal se numeau astfel: cel din mijloc, unde se termină Semiluna, amintește pe Dumnezeu (Allah), iar ceilalți doi pe Sultan Mahomed I și Sultan Mahomed II.

Apoi a desemnat cetatea Asarlâc (Cetatea Crângu) ca bază de comandă.

Sultanul i-a urat noului comandant lui întâi sănătate ("selam") iar întregii armate biruințe în lupta pentru apărarea țării și scumpului steag.

Omer, împreună cu întreaga armată, jură pe Coran credință pentru Împărat, Țară și Steag, că îl va apăra până la moarte.

Ocuparea Munteniei de către Domnul Mihai

Aflând de fuga lui Alexandru de pe tronul Munteniei, în anul 1593, cam pe la sfârșitul lunii martie, Mihai-Vodă intră cu o parte din armata sa, mai mult formată din călăreți, pentru a ocupa scaunul domnesc.

În drumul său spre București, Mihai a fost primit cu cântece și flori de către populația acestei țări. Cu lacrimi de bucurie, blestemau pe fostul domn, ce îi lăsase pradă blestemaților turci.

Văzând voința poporului, Mihai înaintează cu mare curaj și dragoste de această țară. Prin satele prin care trecea în marș Domnul Mihai, întâlnea turci care tot mai jefuiau. El îi lua cu dânșii, spre București, fără să le facă vre-un rău.

Ajuns în marginea capitalei, București, a fost primit cu supunere de către slaba armată a fostului domn și de populație.

Armatele s-au unit, formându-se una singură. Atunci, voievodul Mihai a dat ordin să se adune la București, cât mai repede, toți turcii ce se aflau în acest ținut al țării. Ei erau chemați de noul domn pentru a le da bacsișuri și funcții mari.

În câteva zile, toți jefuitorii acestei țări s-au adunat la București. Turcii au crezut că Mihai a venit cu ordinul Sultanului lor, Mehmet I. Domnul oprește câțiva turci, de care avu nevoie, mai deștepți, dintre cei care au avut funcții pe lângă fostul domn iar cu ceilalți formează un convoi, spunându-le că îi trimite la Stambol cu gărzi. Până la Dunăre, nu a rămas picior de turc. Așa a curățat Mihai Vodă de turci această țară.

Domnul se arată față de ei mai bun, mai blând, nu sever.

Domnul întreabă: "care dintre voi a avut slujbe pe lângă Domnul Alexandru?" A găsit numai doi dintre cei care au avut funcții mari, puși de sultan în această țară, Muntenia. Primul îl chema Asan Iusmen Tasman ("curelarul"), iar al doilea se numea Ismail Memet Ichingi ("grânarul").

Serviciul lui Asan era acela de a-l controla pe domn să nu facă nici o cetate pe malul stâng al Dunării, armata să nu fie mai mare de cât era ordonat de către sultan, arme să nu aducă din alte țări.

Serviciul lui Ismail Memet Ichingi era acela de a rechiziționa tot ceea ce cerea sultanul pe timp de război și pe timp de pace.

Voievodul le făgăduiește acestor doi slujbași averi mari și slujbe mai bine plătite, dacă vor putea aduce știri din țara lor, în următoarele 60 de zile: dacă cetățile cele mai mari și principale sunt întărite cu armată; pe unde vor trece să spună că Mihai vine să dea ajutor Turciei contra rușilor. Ei trebuiau să umble cât

mai ferit.

Cei doi trimişi ai domnului muntean şi-au făcut datoria şi au adus ştiri bune. La trecerea Dunării, ei l-au condus pe Mihai Vodă şi prin ţinuturile Dobrogei de astăzi, pe unde au găsit vitele din Muntenia.

Timp de două luni de la plecarea celor doi zişi spioni, Mihai a făcut chemare tinerilor locuitori munteni sub steagul său, de bună voie.

În scurt timp, s-a adunat numărul cerut, înarmați gata pentru luptă (cu ce aveau: arme, măciuci, topoare, săbii, lăncii sau altele).

La terminarea celor două luni, cei doi trimişi ai lui Mihai s-au înfățișat înaintea sa, aducându-i știri chiar și din Stambul. În primul rând, ei au spus că încorporarea noii armate s-a făcut foarte greu și, la plecarea lor, armata nu primise ordin de a porni spre cetățile de la Dunăre. Cetățile sunt păzite de gărzi slabe iar comandanții acestora sunt chemați la Stambul pentru a primi porunci. Armata turcă este formată numai din cavalerie.

Mihai le dă un repaus de 12 zile iar după aceasta le-a oferit ceea ce le-a promis la plecare.

Intrarea Domnului Mihai în Dobrogea. Luna iunie 1594 (1012 H)

Armata lui Mihai Vodă era formată din olteni și munteni, numai 12 000 ("oni ichi bin"). Din acești soldați, el a lăsat 4000 în țară iar cu 8 000 trece Dunărea, fiind condus de către cei doi turci credincioși lui.

Trecerea a făcut-o la locul unde se află Oltenița. Timp de 10 zile de marș călare a umblat prin țara turcească, luând înapoi vite de tot soiul, întâlnite în cale, pe care le trecea Dunărea, în Muntenia.

Ajunsese cu călcarea până la Târgu Puţin, ce se spune pe turceşte Pazargic. De aici, el o ia spre Dunăre, pe un drum negru, mare, ce lega Dunărea de Batova Balcic, numit "Drumul Morilor de Apă" ("Gogeaman Iol su Termez")

A distrus câteva cete de turci și tătari ce i se împotriviră.

Lupta Voievodului Mihai cu Omer Paşa, în codrul ("Iechini Orman Deli", adică "Pădurea Nebună ca grâul de deasă", în româneşte), la anul 1594 (1013 H), iulie 22.

Sultanul Mehmet I, primind știri că Domnul Mihai i-a jefuit o parte din țară, pustiind tot ce a întâlnit, dă poruncă lui Omer Pașa să meargă contra sa.

Omer Paşa, împreună cu 10 000 ("on bir askier") soldați călări, pleacă pe uscat în căutarea lui Mihai Vodă iar alți 400 de pedestrași pe mare, cu corăbiile.

Marşul călare, pe timp de căldură, se făcea numai noaptea, cu o mare pază. Ziua se odihneau, astfel că au făcut mai multe zile pe drumul ce ducea în direcția Cetății Silistra, cu scopul de a scurta drumul lui Mihai.

Mihai a ajuns la ţinutul Curt Bunar ("Fântâna Lupului") iar de aici turcii au aflat în ce parte a luat-o acesta cu armata sa; nu a trimis la Silistra nici un efectiv pentru cetate, având nevoie de întregirea sa.

În marşul său de operații, voievodul făcea multe întorsături, așa că Omer Paşa umbla cu oștirea cam buimăcit.

Văzând acest paşă că întâlnirea sa cu domnul muntean este grea, s-a hotărât să ia drumul postului său de comandă: Asarlâc. Din localitatea Cainargeaua Mare, el a luat drumul spre răsăritul Codrului "Iechini Orma Deli", ce se afla între Cetatea Asarlâc, mănăstirea din pârău și Valea Țapului ("Techea Deresi"), având satele Dobromir Vale, Dobromir Deal și se isprăvea cam la 4 km de un sat vechi, numit "Checi Deresi" (Părâul Caprei), format din locuitori Persieni, rămași după timpuri.

Ajuns, aici, în marş a găsit "Drumul Morilor". Ziua el s-a făcut că ordonă odihnă în niște paie, fânețuri multe. Întocmește paza trupei și i se face cortul pe o moviliță, ce era împrejurată de pădure. Pe vârful cortului a arborat Drapelul Profețial, după obiceiurile și ordinele de pe atunci.

Vântul adia uşor pânza cea mare şi verde, brodată cu fir auriu. Iar de pajură, Semiluna cădea vertical în jos, cu doi ciucuri mari de fir auriu, ținuți de o panglică verde de mătase, brodată în stele aurii. În mijlocul pânzei de mătase era brodat cu fir de aur nodul cel mare al Imperiului Otoman (Marca), tuspatru colțuri cu Semiluna cu cei trei luceferi, brodați cu fir.

Nu departe de acest loc de odihnă al armatei lui Omer, tot pe acest drum, prin codru, se afla o movilă mai mare și un teren mai înalt decât acesta a lui Omer, la o distanță de 1, 5 km, unde se afla armata Domnului Mihai.

Cercetașii ("pândașii") au văzut poposirea armatei turcești și l-au înștiințat pe domn.

Văzând că armata turcă s-a apropiat, ia imediat

măsuri de luptă. El a împărțit trupa în 7 părți, apropiate unele de altele, potrivit desfăşurării pentru luptă, spunând-le să fie cu cea mai mare băgare de seamă și fără nici un zgomot.

Domnul Mihai cerceta des detaşamentele sale şi aştepta mişcarea trupei turceşti pentru a nu o scăpa din mână.

Terenul de luptă al armatei lui Mihai Vodă era foarte bine ales, cu mai multe poiene și fără dealuri.

La ora 1, după amiază, Omer Paşa iese în uşa cortului său verde, cheamă ofițerii și fac sfat, dându-le poruncă să fie cu băgare de seamă, când vor ieși din pădure. El a mai dat armatei sale încă un ceas de odihnă, până la plecare. Până la Asarlâc, el avea cam cinci-şase kilometri de drum, apucând mai de-a dreptul, fără să mai dea prin alte sate, din cauza dealurilor și a codrului, fiind prea des și drumuri rele.

Fiind ora de plecare, el sună echiparea și porni la drum. Semnalul de marș turcesc a deșteptat întreaga armată a Domnului Mihai. Așteptarea lor era foarte mare. În marș, trupa turcă, aflată la o distanță de 500 de metri, a primit un semnal din partea avangardei patrulelor turcești, pentru pregătirea de luptă. Aceștia au văzut puțini soldați români, ca observatori pe movilă.

Armata turcă nu a putut să se desfășoare pentru luptă, fiind atacată din 7 locuri de către armata domnului muntean.

În această învălmășeală, românii trânteau la pământ mereu din trupa turcească.

Vodă Mihai se năpusti cu căpitanii săi spre Omer Paşa, cu care se luptă mult. Aflat în primul rând, Domnul Mihai lovi pe Omer.

Acest Omer i-a rănit de moarte calul domnului, cu sabia. De dureri, bietul dobitoc se năpusti mai cu putere spre turc. De astă dată, vodă izbi cu putere pe Omer Paşa, în spinare, cu sabia sa. Omer Paşa, văzându-se rănit de moarte, lasă comanda lui Murat Sembia, să ducă până la sfârşit lupta iar el se retrage prin pădure.

Văzând Omer Paşa că îi este rău, a fost dus mai departe la un sat cerchinezesc. Călătoria până la acest sat a fost de patru ceasuri, spre Răsărit.

Căpitan Buzescu, văzând calul Domnului rănit de moarte, descalică după al său și îl dă stăpânului său iar căpitanul încalecă un armăsar negru, arăpesc, din armata turcă.

Lupta merge înainte şi crâncenă. Vodă Mihai se repede iar, cu furie, în luptă, la drapelul turcesc, unde bătălia era foarte grea.

Seara a venit. La întunecimea codrului și a nopții, drapelul nu s-a mai văzut ce s-a făcut cu el. Pe jos zăceau sute de morți.

Izbânda fiind de partea românilor, turcii se retrag distruși și speriați de acest măcel, pierzându-și drapelul cel mare.

La trei zile după această luptă, s-a mai format o

mică oștire din ceea ce-i mai rămăsese. Omer Pașa, auzind de pierderea drapelului și a armatei sale, distrusă mai mult de jumătate, înștiințează Înalta Poartă, pe sultan, iar el se stinge din viață, în câteva zile, lăsând cuvânt să-i pună numele său acestui sat.

De atunci i s-a zis satului "Cara - Omer Paşa", până la moartea sultanului Mehmet I. Acesta a ordonat înainte de moarte să nu se mai numească Paşa ci numai Cara-Omer.

Așa s-a sfârșit cu această luptă. În zorii zilei de 28 iulie, Mihai își adună rămășițele oștirii sale, merge la locul de unde a început lupta, adunându-și răniții de prin pădure, turci și români, cei mai în stare, cei sănătoși, prinde pe cei ce îi găsesc și se pregătește de plecare.

Domnul Mihai face apelul armatei sale și din cei 8 000 rămân pe acest loc de luptă 2 000 morți, răniți fiind 1100. Pe cei mai ușor răniți i-au dus pe cai în țară.

Mihai Vodă ține o cuvântare, spunând:

"Dragi căpitani şi soldați ai neamului românesc. Sunt mulțumiți de felul cum mi-ați arătat că știți a lupta. Știți cum să plătiți acelora care vor îndrăzni să calce hotarul țării noastre. Nerăbdarea mă face să întreb, mai înainte de cele ce am de spus: Care dintre voi ați pus stăpânirea noastră pe steagul turcesc?"

Nimeni nu a răspuns la această întrebare. Voievodul s-a întristat de această tăcere. Cu lacrimi în ochi vorbește despre cei morți: "Luptători, dormiţi în pace pe aceste locuri depărtate de căminele voastre. Din sângele vostru ce a curs pe acest pământ se vor naște alţi oșteni care și ei, la rândul lor, vor ști să-și apere moșia cum voi aţi ştiut. Bunul Dumnezeu nu a vrut să ducem cu noi semnul cel mare și scump pentru care am luptat cu atâta vitejie, măcar că s-a dus vestea până la Stambul că Mihai cu ai săi ştiu să se războiască."

Strângându-şi armata, el dă foc cetății Asarlâc, luându-şi drumul spre Silistra, unde mai poposi puțin. De ciudă, i-a pus foc și acesteia, omorând pe acei ce i s-au împotrivit. Apoi, trece Dunărea și astfel a luat sfârșit prima lui luptă pe teritoriul turcesc.

În ziua de 10 august, Murat Tembia își strânge rămășițele trupei sale, caută drapelul mai bine de 6 zile, apoi se împacă cu gândul ca acesta este luat de români. Printr-o depeșă, spune sultanului Mehmet I situația întâmplată. Mai presus de toate, spune despre cei doi turci din București – Asan Ismail Tasmangi și Ismail Memet Echingi-, care l-au servit pe Domnul Mihai atât la intrarea cât și la ieșirea din țară.

Murat Tembia își adună morții de legea lui și face două cimitire: unul lângă movila unde s-a început lupta iar cel de-al doilea în marginea Dobromirului din Deal. Pe cel de la movilă l-a numit "ienicer mezarla", iar celui din marginea Dobromirului i-a zis "gaidargi mezarla", adică "cimitirul cimpoierului turc", în amintirea cimpoierului turc care cânta în timp de repaus. Pe morții aparținând românilor i-au lăsat

neîngropați, zicându-le: "ghiaur chiope ichinea"- "nelegiuiților, câinii să vă mănânce! "

Sultanul Mehmet I, primind ştirea despre distrugerea armatei sale, moartea lui Omer Paşa, precum şi despre pierderea Drapelului Profeţial, rău s-a supărat, asemenea şi Sinan Paşa, care ceru voie să pedepsească aspru pe cei doi trădători turci, precum şi pe Domnul Mihai şi să-i prefacă ţara în paşalâc.

Sultanul a dat voie lui Sinan Paşa iar acesta, cu o numeroasă armată, izbutește și ocupă Bucureștii.

Cea dintâi grija a sa a fost să-i trimită pe cei doi trădători, sub pază, la Stambul.

Bietul Sinan nu a mai stat decât câteva zile și fu alungat de către viteazul domn Mihai, cu armata sa pe jumătate decât cea a lui Sinan. Acesta s-a întors rușinat în țara sa. Cei doi trădători au fost chinuiți de Sinan cu fierul roșu până ce au spus toate cum s-au întâmplat. Au spus și de drapel, că Mihai Vodă nu l-a găsit. Nefericiții turci, de care țara a avut mari foloase din partea lor, au murit în cele mai mari chinuri.

De supărare, sultanul se îmbolnăvi rău, scriind o scrisoare:

FIRMAN

"Cât timp va trăi Imperiul Otoman sub semnul Semilunii, să-și aducă aminte de scrierea mea: Acela ce va găsi Drapelul Profețial al lui Omer Pașa, dat de mine, și cele două pierdute de Sinan Pașa, la fel ca a lui Omer Pașa, vor căpăta cele mai mari slujbe și bacșișurile cele mai mari.

Nu doresc eu și nici urmașii mei să nu vrea ca acele trei steaguri ale sultanilor otomani să fie în veci laudele de biruință a supușilor noștri de mai înainte.

Las ca act întărit de mine ca să nu uite nici urmașii mei cele scrise de mine.

Chiar dacă aceste trei drapele mari, pierdute, nu vor fi găsite, să nu se arate scrisoarea mea și nici declarațiile toate ale celor doi trădători otomani iar primul război al lui Omer Pașa cu voievodul Mihai să fie șters din istoria războaielor neamului otoman. Precum și lupta lui Sinan, în care s-au pierdut două drapele."

Sultan MEHMET I

Văzând sultanul Mehmet că nu a putut bate pe Vodă Mihai, că a pierdut atâția oșteni și arme și steagurile cele mari, el nu a mai avut îndrăzneala să mai facă război contra acestuia.

În anul 1595 (1014 H), s-a îmbolnăvit de supărare și a murit în anul 1598, nefericit că nu a

rămas pentru poporul său nici o victorie însemnată ci numai războaie pierdute."

Sfârșit

"Această carte a fost întocmită de scriitorul Dimitrie Cantemir după bucățile scrise de turci, găsite într-o odaie secretă din arhivele lor.

Dimitrie Cantemir a scris-o în anul 1704 (1122 H.), sub titlul:

KITAP

"Biringii Mearabea Otoman Memlechet Mihai 'a Molduvanian"

"Primele Războaie ale Țării Otomane cu Domnul român Mihai"

(Scrisă în limba turcească cu litere arăbești vechi.) "

ANE XE

Cum am descoperit această scriere.

"În toamna anului 1926, în marginea satului meu, Valea Țapului — Techederesi- Comuna Tudor Vladimirescu, Jud. Constanța, în urma unui convoi de imigranți turci cu paşaport, din Caliacra, ce mergeau la vapor, la Constanța, pentru Stambol, am găsit o carte de-a lor turcească, murdară, căzută în ruină, udată de apa pârâului din satul nostru.

Iau această carte, o curăț cât s-a putut și, spre seară, am venit din drumul meu spre casă. Neștiind să citesc pe ea, am făcut rugăminte către prietenul meu Cadir Memet Curt, pe care îl învățasem eu carte românească, să-mi spună și mie ce scrie în cartea aceea găsită de mine.

Fiind un om credincios față de mine, cum și eu eram față de el, mi-a zis să cumpăr un caiet și să scriu ce scrie în ea, pe românește, fiind de mare folos Țării Românești, mai cu seamă dacă am putea găsi drapelul turcesc.

Timp de opt zile, acest prieten mi-a tălmăcit cele scrise.

Citind după terminare întreaga scrisoare, am rămas gânditor și cu dorul de a căuta și găsi Drapelul Turcesc pe terenul descris, vecin cu mereaua noastră. M-am gândit în felul meu că numai când voi găsi eu Drapelul Turcesc, atunci o să cred adevărate cele scrise, dar până atunci nu o voi crede. Dorul dragostei de Țară și Rege și disciplină, m-a făcut călător de la treburile mele de plugar și zilele de repaus să umblu ca unul fără minți pe acest teren de luptă, timp de 12 ani de zile, sondând mai peste tot, prin locuri bănuite de mine și rădăcinile copacilor bătrâni ce mai sunt și acum foarte mulți. Nu mi-a rămas unul necăutat. În anul acesta, 1938, Dumnezeu mi-a ajutat și am găsit pajura Drapelului Profețial al lui Omer Pașa, cu cei trei luceferi și semiluna. Bățul, pânza nu s-a mai aflat nimic, fiind putrede, nici nu se cunoșteau. Acum cred și eu că Domnul Mihai Viteazu a avut primul război cu Omer Pașa și s-a întâmplat tot cum este scris aici. "

Constantin Nicoară, 14 iulie 1935

"Prezentul carnet numerotat conține un număr de patrusprezece file, care s-a aflat de noi".

Şeful Postului Plt. A. Vasile

Şcoala Primară Mixtă Comuna T. Vladimirescu Sat Valea Țapului Jud. Constanța Nr. 62 15 august 1938

Majestate,

"Cu adâncă plecăciune prezint pe calea scrisului următoarea întâmplare: Săteanul Constantin Nicoară din sus numitul sat a găsit o carte veche scrisă în limba turcească și care este alcătuită de Dimitrie Cantemir în anul 1708.

Cartea se intitula "Cel dintâi război al lui Mihai Viteazul cu Omer Paşa în codrul "Echini Orman Deli", situat pe mereaua satului V. Țapului și Dobromir Deal.

Cartea fiind părăsită, a fost tradusă de un turc și scrisă de săteanul numit mai sus. Ea cuprinde următoarele titluri:

- 1) Starea Imperiului Otoman până în anul 1594.
- 2) Ocuparea tronului Munteniei de către Domnul Mihai 1593;
- 3) Călcarea Imperiului Otoman de către Domnul Mihai;
- 4) Luptele lui Mihai cu Omer Paşa în codrul "Echini Orman Deli";
- 5) Pierderea Drapelului Profețial Otoman. Retragerea lui Mihai;
- 6) Firmanul;
- 7) Moartea sultanului Mehmed I;

Săteanul a făcut în mod tacit multe săpături la tulpinile copacilor mai bătrâni de pe moșia satelor V. Țapului și Dobromir Deal și a găsit o secure de luptă și stema Drapelului Profețial turcesc, despre care se scrie în numita carte.

Întrucât acest eveniment petrecut acum 344 de

ani pe teritoriul Dobrogei, sub semnul celui mai glorios domn muntean, și întrucât este alcătuită de către prea învățatul chronicar Dimitrie Cantemir și această dovedire s-a petrecut în zilele glorioasei domnii a Majestății Voastre, mi-am făcut această umilă datorie".

Să trăiți Majestate, Director Al. I. Dincă

Majestății Sale Regelui Carol II, București (n.n. Pe acest document există următoarele mențiuni:

a) "Din Înalt Ordin se înaintează Președinției Consiliului de Miniștri cu nr. 14 453 din 30.08.1938 pentru a dispune conform dispozițiunilor legii."

> Directorul Secretariatului Particular al M.S. Regelui.

S.S. indescifrabil

b) Președinția Consiliului de Miniștri primește memoriul și-l înregistrează sub nr. 5049, cu următoarea rezoluție: "Comisiei Monumentelor Istorice".

"Domnului director al Școlii Primare Mixte din Com. Tudor Vladimirescu, satul Valea Țapului, Jud. Constanța.

"La Rap. Dvs. nr. 62 din a.c., prin care ne faceți cunoscut că săteanul Constantin Nicoară din satul Valea Țapului a găsit o carte veche scrisă în limba turcească, o secure de luptă și stema drapelului profețial turcesc, vă rugăm să binevoiți a trimite acele obiecte Comisiei Monumentelor Istorice."

Şcoala Primară Mixtă Com. Tudor Vladimirescu Sat Valea Țapului Jud. Constanța Nr.61 2 aug. 1938

Excelență,

"Prezentându-se la direcțiunea școlii mai sus amintite, săteanul Constantin Nicoară din acest sat și destăinuindu-mi lucruri de o importanță istorică colosală, am ticluit alăturata scrisoare supunând-o Înaltei Voastre cercetări o alătur aici."

Să trăiți

Director, Al. Zincă Excelenței Sale Prof. N. Iorga Consilier Regal Vălenii de Munte

(n.n. Notă marginală, datată 31.IX.1938: "Se anexează cererea venită de la Palatul Regal")

Excelenței-Sale, Profesor N. Iorga Consilier Regal Vălenii de Munte:

"Cu deosebită considerațiune supunem Înaltei Excelenței-Voastre cunoștinți următoarele date:

Pe moșia satului Valea Țapului (Teche Deresi), Jud. Constanța, săteanul Constantin Nicoară a găsit încă din anul 1926 o carte (Chitap) scrisă în limba turcă, întocmită de Dimitrie Cantemir în anul 1708.

Cartea se intitulează "Cel dintâi război dintre Omer Paşa și Mihai Viteazu". Ea cuprinde următoarele titluri:

- 1) Starea Imperiului Otoman până în anul 1594.
- 2) Ocuparea Munteniei (Valahia) de către Domnul Mihai la 1593.
- 3) Călcarea imperiului Otoman de către Mihai Viteazul.
- 4) Luptele lui Omer Paşa cu Mihai în codrul Echini Orman Deli (pe moșia satului Dobromir Deal).
- 5) Pierderea drapelului profețial otoman. Retragerea lui Mihai.
- 6) Firmanul.
- 7) Moartea sultanului Mehmet.

La fine este scris: Dimitrie Cantemir, 1708

Cartea fiind prea veche și paradită nu se mai putea păstra, mai cu seamă fiindcă săteanul nu și-a dat bine seama cât este de importantă, totuși un gând bun a avut de a tradus-o în românește cu ajutorul unui turc bătrân, în etate de peste 60 de ani (Memet Cadir Curt), care cetind-o l-a podidit lacrimile, exclamând că din respectul ce-l poartă țării noastre românești i-o tălmăcește, spunându-i că săteanul va avea multă răsplată de va găsi cele pierdute de armata turcească și că meritul nației române va fi și mai mare în istoria lumii.

Aceasta a fost părerea turcului, care acum este emigrat în Turcia de câțiva ani.

Săteanul Constantin Nicoară a mai fost condus de acest turc și pe teren, dându-i explicații după datele cuprinse în carte. Constantin Nicoară și-a pus în aplicare cele aflate în carte și explicate de turc.

Scormonind pământul pe la rădăcinile copacilor mai bătrâni, după 11 ani de perpetuă cercetare, a găsit la o adâncime de 35 cm securea de luptă. Sondând mai jos cu o verigă de fier, dovedește că varga se oprise chiar în Semilună. Strădania nu i-a fost zadarnică, văzându-se în posesia acestor două obiecte:

- 1) securea de luptă din oțel și
- 2) semiluna cu o bară care are trei luceferi, totul din metal prețios. În carte dă explicație semnificația ce o are acești luceferi cât și compunerea steagului profețial.

Aceste două obiecte au ajuns în posesia autorităților polițienești din localitate.

Săteanul neavând încredere în autoritatea polițienească, a venit la mine pentru explicațiuni.

M-am bucurat foarte mult că s-a petrecut un astfel de eveniment. Săteanul a memorat foarte bine unele din părțile cuprinse în Chitap, Firmanul, titlul unei părți din care mi l-a rostit complet și eu l-am scris și-l alătur pentru a vă dovedi, în parte, importanța cărții ce a găsit-o cât și a documentelor.

Rugăm a trimite o comisiune pentru cercetare și că obiectele se găsesc în posesia organelor noastre polițienești.

Încredințat că voi face un servici patriei, am făcut această scrisoare pentru dovedirea unor adevăruri istorice ce încă poate nu le cunoaștem".

Să trăiți,

Al. I. Dincă,

Dir. Şc. Prim. V. Ţapului,

9 august 1938,

Firman

"Cât timp va exista neamul otoman, sub semnul Semilunii, să-și aducă aminte de scrisoarea mea:

Cel ce va găsi drapelul profețial otoman pierdut de Omer Pașa în luptele cu Mihai și cele două drapele pierdute de Sinan Pașa în luptele de la București și le va aduce Înaltei Porți, va căpăta cel mai mare bacșiș și cea mai înaltă funcție.

Nu doresc eu și nici urmașii mei să nu dorească ca steagurile sultanului otoman să fie lauda de biruință a supușilor noștri de mai înainte.

Țin ca șterse din știința neamului otoman luptele lui Omer Pașa cu Mihai, precum și ale lui Sinan Pașa de la București cât și declarațiile celor doi vânzători otomani".

Sultan Mehmed I

Această copie este scrisă din traducerea chitapului intitulat "Cel dintâi război al lui Omer Paşa cu Mihai Viteazul".

Chitapul este scris (întocmit) de Dimitrie Cantemir în anul 1708.

Director,

Al. I. Zincă 9 august 1938 Valea Țapului, Constanța.

România

Ministerul Cultelor și Artelor

Comisiunea Monumentelor Istorice

Str. Gral Berthelot nr. 28, S II

Telef.
4.36.00

D-lui
Director Al Școlii Primare Mixte
din Com. Tudor Vladimirescu, satul Valea
Țapului, Constanța.

23 Sept.1938

Dos. Nr.2299

Domnule Director,

"La raportul Dv. Nr. 62 din a.c., prin care ne faceți cunoscut că săteanul Constantin Nicoară din satul Valea Țapului , Jud. Constanța, a găsit o copie scrisă în limba turcească, o secure de luptă și stema drapelului profețial turcesc, vă rugăm să binevoiți a trimite acele obiecte Comisiunii Monumentelor Istorice."

Președinte ss. N. Iorga Secretar Director – General ss. Victor Brătulescu

(n.n. documentul a fost înregistrat la secretariatul școlii din com. Tudor Vladimirescu, sub nr. 75, din 29 sept. 1938. "Prezenta copie fiind conformă cu originalul. Se certifică de noi. Director A. Zincă")

Şcoala Primară Mixtă Com. T. Vladimirescu Sat. Valea Țapului Jud. Constanța Nr. 76 din 30 sept.1938

Domnule Şef,

"La ord. nr. 2299 din 23 Sept. al Comisiunii Monumentelor Istorice, București, vă rugăm să binevoiți a ne înainta: stema steagul profețial turcesc, securea și caietul ce conține traducerea cărții ("Primele Războaie ale lui Omer Pașa cu Domnul Mihai"), obiecte ridicate de Dvs. de la locuitorul C.tin Nicoară din satul Valea Țapului și pe care ni le cere onorata comisiune.

Anexez aici și una copie de pe numitul ordin".

Director,

Al. I. Zincă

D-sale

D-lui Şef al Postului Jandarmi Dobromir Constanța.

n.n. documentul are următoarele mențiuni: *pe avers*:

"Intr. Nr. 1077 din 01.10.1938. Se vor înainta Secției Jandarmi Adamclisi care a făcut cercetarea și înaintat obiectele. Plut. A. Vasile" pe revers

" Nr.1077 din 09.10.1938

Postul de jandarmi Dobromir către Secția Jand. Adamclisi:

"Am onoarea a înainta D-tră alăturata corespondență, deoarece actele au fost dresate de D-tră iar obiectele au însoțit actele.

Rugându-vă să binevoiți a dispune."

Şeful Postului Plut. A. Vasile

"Nr.1173 din 14.10.1938

Secția de Jandarmi Adamclisi către Legiunea de Jandarmi Constanța:

"Am onoarea a înainta prezenta corespondență și totodată raportăm că actele dresate cu obiectele istorice s-au trimis de noi la legiune cu Raportul nr. 692 din 20 iulie 1938"
Şeful Secției de Jandarmi Adamclisi
Plut. Maj. V. Condurache

Nr.9959 din 14 oct.1938

Legiunea de Jandarmi Constanța Biroul I Poliție și Siguranță către Secția Jand. Adam Clisi

"Vă înapoiem întreaga corespondență și obiectele în cauză pentru a fi predate D-lui Director al Școalei pentru a le trimite Comisiunii"

Comandantul Legiunii de Jandarmi Constanța Maior ss. indescifrabil

Nr. 1183 din 19 oct.1938

Secția Jand. Adam Clisi către Postul de Jand. Dobromir

"Vi se restituie prezentul cu obiectele istorice, pentru a le trimite Direcției Monumentelor Istorice."

Proces Verbal

"Astăzi două zeci și șapte iunie anul una mie nouă sute treizeci și opt

Noi Plut. Maj. Condurache Vasile, şeful Secţiei Jand. Adamclisi şi plut. Anghel Vasile, şeful postului Jand. Dobromir Vale, din Legiunea Jand. Constanţa.

Constatăm prin prezentul Proces Verbal că azi, data sus arătată cu ocazia inspecției ce am făcut Postului Jandarmi Dobromir Vale, ni s-a raportat de către Şeful postului Plut. Anghel Vasile că circulă un zvon cum că locuitorul Constantin Nicoară din satul Valea Țapului raza postului Jand. Dobromir Vale, în urma unor săpături ar fi găsit la rădăcina unui stejar un toporaș și pajura unui drapel turcesc rămasă după timpul războiului dintre Mihai Viteazu cu turcii.

În consecință, ne-am transportat în unire cu șeful postului în satul Valea Țapului unde împreună cu primarul comunei, ne-am dus la domiciliul locuitorului Constantin Nicoară, pe care găsindu-l prezent la domiciliu și aducându-i la cunoștință cele de mai sus, acesta în urma mai multor stăruințe deabia a recunoscut că a găsit în pământ la rădăcina unui stejar după mereaua comunei Dobromir Deal un toporaș pe care în prezent nu-l deține fiind dat locuitorului Ion V. Bumbac din satul Teschendur comuna Hardalia, Jud. Caliacra, vecin cu satul V. Țapului și totodată ne declară că altceva nu a mai găsit. Totuși, fiind foarte schimbat la față, noi bănuim că a mai găsit și alte obiecte pe care nu vrea să le declare.

Pentru găsirea toporașului ne-am transportat în satul Tescandur din județul Caliacra unde în adevăr am găsit la Ion I. Bumbac un toporaș pe care mi l-a predat și ne-a declarat că îl are de la locuitorul Constantin Nicoară mai mult de curiozitate pentru a-l vedea și el iar Constantin Nicoară ne-a spus că i l-a dat cu scopul ca acesta să-l depună Muzeului din București pentru a fi recompensat, lucru care Ion I. Bumbac nu recunoaște.

Am dispus luarea cazului în cercetare al cărui rezultat este după cum urmează:

- 1) Informatorul Ion I. Bumbac, român domiciliat în satul Tescandur, Jud. Caliacra, pe care voind a-l înteroga numitul ne dă una declarație scrisă propriu care este vizată de noi și anexată la Prezentul Proces Verbal.
- 2) Bănuitul: Mă numesc Constantin Nicoară, român de ani 43, de profesie plugar, născut în comuna Malurile, Jud. Râmnicu Sărat și domiciliat în

comuna Tudor Vladimirescu, jud. Constanţa, căsătorit, am şase copii, carte ştiu, condamnat sau dat judecăţii nu am fost până în prezent, interogat fiind declar:

În primăvara anului 1938 în luna iunie ziua 14 eram cu boii la iarbă și cum stăteam la rădăcina unui stejar, am văzut gaura făcută de un șobolan unde, uitându-mă mai atent am observat un metal și cu bastonul de fier ce-l aveam la mine am săpat cam 30-40 cm adâncime, de unde am scos un toporaș pe care l-am adus acasă și pe care într-o zi tot din luna iunie l-am dat locuitorului Ion I. Bumbac din satul Tescandur jud. Caliacra, căruia eu I-am spus mai înainte că am găsit un obiect antic, în prezent toporul se află la dânsul. Alte lucruri nu am găsit. Aceasta declar susțin și semnez propriu".

Constantin Nicoară

Şeful Secţiei Adamclisi Plut. V. Condurache P. Răileanu Primar Şeful postului Plt. A. Vasile

"Faţă de cele de mai sus, fiind bănuieli că acest locuitor ar fi găsit şi alte obiecte pe care neagă a le declara, cercetările vor rămâne în continuare până la venirea noastră în inspecţie, iar şeful postului Dobromir Vale va face în continuare investigaţii, va sta de vorbă cu cel de mai sus pentru a se stabili dacă nu a găsit şi

Pajura unui drapel turcesc după cum este zvonul lansat.

Drept care am dresat Prezentul Proces Verbal"

Şeful Secției Adamclisi

Seful

Postului

Plt. Maj. V. Condurache

Plut. A.

Vasile

Primar

P. Răileanu

Declarație

"Subsemnatul Ion V. Bumbac din satul Tescandur, Jud. Caliacra, de ani 27, de profesiune comerciant. Născut în comuna Săpunari Jud. Argeş, asupra celor întrebate declar:

În ziua de 15 iunie 1938 a venit la mine la prăvălie locuitorul C-tin Nicoară, din satul Valea Țapului, com. Tudor Vladimirescu, Jud. Constanța și din vorbă în vorbă mi-a spus că a găsit o antichitate de pe timpul lui Mihai Viteazul ce constă într-un topor.

După aceasta am trecut ocazional cu dl. Învățător Traian Luculescu din satul Pârâul Caprei, Jud. Caliacra prin satul Valea Țapului, Jud. Constanța pentru că drumul ne era prin fața casei acestui locuitor, am fost curioși să vedem și noi acest topor antichitate.

Fiind cu căruța mergând către comuna Dobromir Deal, a mers cu noi și locuitorul. C-tin Nicoară, luând cu dânsul și toporul antichitate. În drum spre Dobromir Deal curiozitatea ne-a făcut să vedem și noi locul de unde a fost scos acel topor antichitate.

La rădăcina unui stejar pe mereaua comunei Dobromir Deal, între satul Valea Țapului și Dobromir Deal am văzut locul de unde s-a scos. Groapa de unde s-a scos nu avea mai mult de 10-15 cm.

Cum domnul învățător Traian Luculescu avea la dânsul și aparatul de fotografiat, a fotografiat pe acest locuitor chiar la rădăcina stejarului, de unde scoase toporul.

Fotografiile nu au reușit.

După aceasta noi am plecat spre....., unde noi aveam locuri semănate.

Nu știu cum s-a făcut că locuitorul Constantin Nicoară a uitat în căruța noastră acel topor. Ajuns acasă, nu i-am dat nici o importanță, aruncându-l în curtea noastră, printre niște fier vechi.

Vi-l predau Dvs., neavând ce face cu el. Nu știu dacă acest locuitor când a găsit acest topor, a mai găsit și alte lucruri.

Aceasta declar, susțin și semnez".

ss. indescifrabil

Proces-Verbal

"Astăzi, cincisprezece Iulie anul una mie nouă sute trei zeci și opt

Noi, Jand. Plut. Maj. Condurache Vasile, şeful secției Jand. Adamclisi și Jand. Plut Anghel Vasile, şeful Postului Jand. Dobromir Vale din Legiunea Jand. Constanța.

Urmare la Procesul Verbal dresat de noi în ziua de 27 iunie 1938 referitor la găsirea unui topor de către locuitorul Constantin Nicoară din Valea Țapului

Astăzi data prezentului Proces Verbal cu ocazia inspecției ce am făcut Postului Jand. Dobromir Vale, ni s-a raportat de către șeful postului Plut. Anghel Vasile și jand. Ioniță Ion că, în urma mai multor insistențe, Constantin Nicoară a declarat că odată cu găsirea toporului a găsit și pajera unui drapel Profețial turcesc de metal galben având ca semne: Semiluna și trei luceferi în formă rombică, așezați deasupra Semilunii căzând vertical în jos-iar pe coada acestei pajere care se fixa în lemn sunt gravate trei stele.

Această pajură după cum se vede dintr-o scriere tradusă în românește dintr-un chitap turcesc pe care Constantin Nicoară declară că l-a găsit în anul 1926 în marginea satului Valea Țapului și care chitap zice că a fost scris de către Dl. Dimitrie Cantemir în anul 1704-se zice că ar fi pajura drapelului lui Omer Pașa care a avut lupte cu Mihai

Viteazu pe aceste locuri prin anul 1593-94.

Acest chitap turcesc după ce a fost tradus și scris pe un caiet, acest Constantin Nicoară a neglijat păstrarea lui și fiind vechi și uzat l-a pierdut.

Chitapul tradus în românește și Pajura drapelului cum și toporul se află ridicate de noi care cu actele doveditoare dresate se va înainta forului în drept.

Pentru a vedea dacă Constantin Nicoară nu posedă chitapul turcesc vechi, ne-am transportat la domiciliul acestuia din preună cu șeful postului Jand. Anghel Vasile și primarul comunei Petre Răileanu, unde am constatat că în adevăr nu-l mai posedă acel chitap turcesc.

Împreună cu Constantin Nicoară și cu cei vizați mai sus, m-am transportat la fața locului la stejarul după mereaua comunei Dobromir Deal, unde am constatat că Constantin Nicoară cu o spangă de fier a săpat și a scos obiectul menționat în Prezentul pe care ni le-a predat.

Constantin Nicoară ne afirmă că a făcut săpături pe aceste locuri timp de 12 ani, pentru găsirea acestor obiecte, pentru că erau prevăzute în acel chitap turcesc și că acesta ar fi pajura drapelului Profețial al lui Omar Pașa, care au avut lupte cu Mihai Viteazu pe aceste locuri.

Am dispus interogarea celui în cauză rezultatul fiind următorul:

1) Interogând pe locuitorul Constantin Nicoară de

ani 43, de profesiune plugar, născut în comuna Malurile, Jud. Râmnicul Sărat și domiciliat în comuna Tudor Vladimirescu, Jud. Constanța, căsătorit, are 6 copii, carte știe, condamnat nu am fost, asupra celor întrebate declar:

În anul 1926 aflându-mă cu vitele la câmp, la marginea satului Valea Țapului, unde în acea noapte poposise un convoi de turci, care emigrau în Turcia cu paşaport, am găsit un chitap turcesc pe care l-am luat.

La început nu I-am dat importanță pentru cauză că era uzat și în urmă cum eram prieten bun cu turcul Cadir Memet Curt am tradus acel chitap din turcește în românește și în care carte am constatat că ar fi fost scrisă de Dimitrie Cantemir și arată că pe aceste locuri au fost lupte între Mihai Viteazul cu Omer Pașa în timpul lui Mehmet I și că acest Omer Pașa în luptele cu Mihai Viteazu ar fi pierdut cel mai mare drapel turcesc, zis "Profețial".

Eu bănuind că acest drapel ar fi pierdut pe aceste locuri, am făcut un baston de fier și am început să sondez și să sap pe la rădăcina copacilor bătrâni și prin locuri bănuite.

În luna iunie 1938, ziua 14 am găsit la rădăcina unui stejar din mereaua Comunei Dobromir Deal un topor și pajura unui drapel turcesc care, după acel chitap turcesc sunt pierdute de Omer Pașa în lupta cu Mihai Viteazu.

La data de 27 iunie 1938 nu am declarat că

am găsit Pajura acelui drapel turcesc, că aveam de scop să-l predau singur Muzeului cu scopul că voi căpăta vre-o recompensă.

Astăzi predau chitapul tradus în românește cum și pajura drapelului și rămâne ca cei în drept să mă recompenseze dacă va fi cazul.

Aceasta declar, susțin și semnez.

Drept care am dresat Prezentul Proces Verbal care dimpreună cu obiectele găsite și chitapul turcesc tradus în românește se înaintează celor în drept prin Legiunea Jand. Constanța"

Constantin Nicoară

Şeful Secției

Adamclisi

Plut. Maj. V.

Condurache

Şeful Postului Plut. A. Vasile Răileanu Primar P.

Referat

- "Din cercetările făcute de noi în unire cu șeful postului jand. Dobromir Vale din aceeași secție se constată următoarele:
- 1. Locuitorul Constantin Nicoară, din satul Valea Țapului, com. Tudor Vladimirescu, Jud. Constanța, în anul 1926 a găsit o carte scrisă în limba turcă, cu

intitulația "Primele războaie ale țării Otomane cu dl. Mihai Viteazul".

Această carte locuitorul de mai sus a pus pe prietenul său CADIR MEMET CURT de i-a tradus în Românește pe care C-tin Nicoară singur și-a scris-o pe un caiet. Cartea ce s-a găsit se zice că a fost scrisă de Dimitrie Cantemir la anul 1704 în Stambul. În cartea de mai sus scrie lupta lui Mihai Viteazu cu Omer Pașa în pădurea "Eschini Orman Deli" în 1594 unde Omer Pașa a pierdut drapelul profețial cu cei trei luceferi ce-i fusese încredințat de Mehmet I care scrie într-un firman că cine va găsi acest drapel îi va da mari slujbe și bacșișuri.

2. Locuitorul C-tin Nicoară văzând cuprinsul cărții și fiind vecin satul Valea Țapului cu locul unde s-a luptat Mihai Viteazul cu Omer Pașa s-a apucat de sondat terenul unde pe acel loc la rădăcina unui stejar a găsit pajura drapelului profețial și o secure, obiecte care se bănuie a fi acelea despre care vorbește cartea de mai sus și pe care nu voia să le predea, în urma multor insistențe deabia am putut să le ridicăm de la susnumitul.

Pajura de metal corespunde cu cartea cum și securea întrucât în cartea de mai sus prevede că armata lui Mihai Viteazu a fost înarmată cu arme, măciuci, săbii, lănci, topoare ș. a. deci din cercetări se constată că aceste obiecte sunt obiecte istorice rămase din timpul războiului lui Mihai Viteazu cu Omer Pașa, iar cartea este cel mai frumos document istoric care amintește

lupta de la 1594".

Şeful Secţiei Jandarmi Adamclisi Jandarm Plut. Major V. Condurache

Nr.692 20 iulie 1938 Secțiunea de Jandarmi Constanța Secția Jand. Adam-Clisi

> Către Legiunea de Jandarmi Constanța

"Am onoarea a înainta prezentul dosar împreună cu pajura de metal a drapelului profețial și una secure pe care le-am găsit la locuitorul Constantin Nicoară, care le-a descoperit pe terenul comunei Tudor Vladimirescu, unde cartea scrisă de Dimitrie Cantemir la anul 1704 arată că pe acel loc s-a luptat Mihai Viteazul cu Omer Pașa la anul 1594

Respectuos vă rog să binevoiți a se da la acte ș obiecte cursul legal".

Şeful Secţiei Jand. Adamclisi Plut. Maj. V. Condurache.

România

Președinția Consiliului de Miniștri

Nr. 52249/02.11.1938

Domnule Preşedinte

"Conform dispozițiunii D-lui Președinte al Consiliului de Miniștri, avem onoarea a vă înainta, în original, petițiunea înregistrată sub nr. ------, rugându-vă să binevoiți a dispune examinarea cererii, după care să se comunice petiționarului măsurile luate în termenul cel mai scurt precum și Mareșalatului Palatului Regal".

Secretar General, Director, V. Dimitriade Indescifrabil

SS.

Domniei Sale

Domnului Președinte al Comisiunii Monumentelor Istorice

(n.n. Documentul de mai sus a fost înregistrat la Ministerul Instrucțiunii și Cultelor, Comisiunea Monumentelor Istorice, sub nr. 2299 din 02.09.1937.)

Pe marginea sa există următoarele mențiuni:

"Se răspunde urgent Mareşalatului, Președinției și petiționarului că cererea va fi supusă d-lui Președinte la întoarcerea sa din străinătate".

"20.09.1938- Se vor cere obiectele pentru Comisiunea Monumentelor Istorice."

Pe verso există următoarele texte de răspuns:

Președinției Consiliului de Miniștri

"În referire la adresa Dvs. nr. 5049 din a.c., avem onoarea a vă aduce la cunoștință că cererea Școlii Primare Mixte din Com. Tudor Vladimirescu, satul Valea Țapului, Jud. Constanța, având nr. 62 din a.c. și înaintată Dvs. din Înalt Ordin cu nr. 14453/30.08.1938, va fi soluționată îndată ce Domnul Președinte se va întoarce din străinătate."

Mareşalatului Palatului Regal

"Avem onoarea a vă aduce la cunoștință că cererea Şc. Primare Mixte din Com. Tudor Vladimirescu, satul Valea Țapului, Jud. Constanța, nr. 62/1938, trimisă Președinției Consiliului de Miniștri din Înalt Ordin cu nr. 14453 din 30.08.1938 și primită la Comisiunea Monumentelor Istorice va fi soluționată îndată ce Domnul Președinte se va întoarce din străinătate."

Școala Primară Mixtă din Comuna Tudor Vladimirescu, Constanța.

"La Raportul Dvs. nr. 62 din 15 august a.c. privitor la cartea scrisă în limba turcească, găsită de săteanul Constantin Nicoară, avem onoarea a vă face cunoscut că rezolvirea acestei chestiuni se va putea face îndată ce Dl. Președinte al Comisiunii Monumentelor Istorice va sosi din străinătate."

Nr. 1197 din 07.11.1938 Postul de Jandarmi Dobromir Către

Comisiunea Monumentelor Istorice Bucuresti Gral Berthelot nr.28 Sect. II

La ordinul D-tră nr. 2299/1938

"Am onoarea a înainta aici alăturatul dosar din pricină cu obiectele istorice găsite de locuitorul Constantin Nicoară din Valea Țapului

La sfârșitul dosarului se află copie după chitapul turcesc tradus în românește.

Tot odată, raportăm că din cercetările noastre nu se găsește originalul adevărat, locuitorul în cauză declară că l-a pierdut.

Rugându-vă să bine voiți a dispune." Şeful Postului Plut. A. Vasile. Pe verso:

Nr. 3003/15.11.1938

Dlui Șef al postului de jandarmi Dobromir Jud. Constanța

"La rap. Dvs. nr. 1197 din 7 noiembrie a.c. prin care faceți mențiune că înaintați un dosar cu obiecte istorice găsite de locuitorul Constantin Nicoară din Valea Țapului, vă rugăm a ne comunica lămuriri, arătându-ne cum ați trimis acele obiecte, întrucât la desfacerea plicului sosit la comisiunea noastră s-a găsit numai dosarul cu acte."

Secretar Dir. General

Domnului Şef al Postului de Jandarmi Dobromir- Jud. Constanța

3003/5 dec.1938

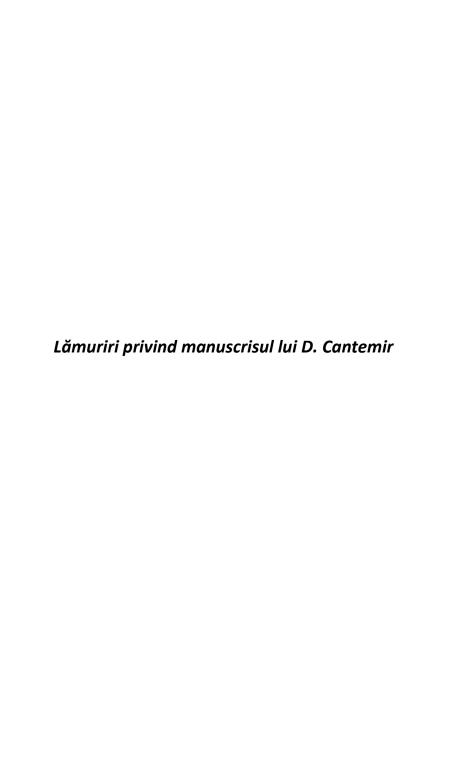
Domnule § E F,

"La adresa d-voastră no. 1411 din Noiembrie a.c., cu privire la obiectele găsite de locuitorul Constantin Nicoară din Valea Țapului, avem onoare a vă face cunoscut că s-au primit aceste obiecte la Comisiunea Monumentelor Istorice în ziua de 2 Decembrie 1938".

Președinte,

Secretar - Director General.

Al. I. Dincă,

Studiul de mai sus a fost publicat în Revista "Theologia Pontica", Constanța, 2008, nr. 3-4, p. 247-275, sub titlul "Primele războaie ale Țării Otomane cu Domnul Mihai Viteazul", lucrarea fiind prezentată inițial în cadrul unui simpozion, care a avut loc în orașul de la țărmul Mării Negre, Constanța, organizat de Facultatea de Teologie a Universității Ovidius. Ea se găsește de asemenea în fondul Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova, la cota 94 (478), fiind de asemenea menționată în monografia dedicată lui D.Cantemir, de pe site-ul Monoskop¹⁵, specializat în publicarea studiilor despre artă, media și științe umaniste.

Textul fiind present și în mediul virtual, articolul a trezit atenția cercetătorilor specializați în cunoașterea vieții și operei lui D. Cantemir.

Printre aceștia, se numără și academicianul Andrei Eșanu, de la Chișinău, istoric de renume, membru de onoare al Academiei Române.

Redau mai jos conţinutul corespondenţei avute cu Domnia Sa, în care aduc unele lămuriri privitoare la modul în care am descoperit manuscrisul atribuit lui D. Cantemir

¹⁵ "Monoskop is a wiki for collaborative studies of the arts, media and humanities." (https://monoskop.org/Dimitrie_Cantemir).

"Mult Stimate Domnule Dulciu,

Mi-a părut interesant studiul Dvs., dar nu am înțeles unde se păstrează astăzi dosarul în cauză. Totuși credeți că a avut D.Cantemir o asemenea lucrare? Or, s-ar putea să avem de a face cu o plăsmuire târzie, deși e mai greu de crezut deoarece textul vine dint-un mediu țărănesc .

Cu respect, Andrei Eşanu "

Stimate Domnule Academician,

"Mesajul Dumneavoastră mă onorează și, în aceleași timp, mă face să cred că demersul meu de a pune în circuitul cercetării științifice acest text nu a fost în zadar.

Iată, în continuare, povestea acestui articol. La sfârșitul secolului trecut am avut șansa de a efectua o documentare în cadrul Bibliotecii fostei "Comisii a Monumentelor Istorice" (CMI), actualmente "Institutul Național al Monumentelor Istorice". Cu acel prilej, am cercetat un inventar al dosarelor aflate în arhiva respectivei instituții și am descoperit cu surpriză existența manuscrisului atribuit lui Cantemir².

Documentele fac parte din *Dosarul C.M.I. nr.* 3639/1938, conţinând 32 de file.

Cred că am răspuns astfel la prima Dumneavoastră întrebare, privind locul unde se află aceste documente.

Dar, să revin la istoricul acestui articol. Inițial, am rămas uimit datorită faptului că nicăieri, în vasta bibliografie dedicată perioadei domniei lui Mihai Viteazul, nu era menționat acest document, pe de o parte, iar evenimentele descrise acolo nu corespund cu istoria oficială a lui Mihai Viteazul, pe de altă parte.

Deși eram absolut convins că documentele sunt veritabile și nu falsuri, am gândit că îmi trebuie ceva timp pentru a parcurge alte fonduri documentare (*Academia Română, Arhivele Statului* etc), ca să aflu dacă această descoperire a avut vre-un ecou în epocă: anii 38-40 ai secolului trecut.

Negăsind nici o însemnare referitoare la acest subiect, în anul 2002 am hotărât să redactez prima formă a articolului și să cer părerea unor specialiști de certă reputație.

Primul savant pe care l-am contactat, rugându-l să se pronunțe, a fost regretatul academician Virgil Cândea. Acesta a citit articolul respectiv dar, la rândul său, a cerut un timp pentru a se edifica asupra celor scrise de mine. Din nefericire, domnia sa nu mi-a dat nici un fel de răspuns, timp de 2-3 ani, apoi s-a stins din viață.

Am prezentat același manuscris și domnului

academician Răzvan Theodorescu, dar nici acesta nu a părut convins de importanța descoperirii, în vreun fel sau altul.

Evident, am insistat, discutând în câteva rânduri delicatul subiect cu domnul profesor Mihai Maxim, de la Universitatea București, un nume de referință în domeniul studiilor de istorie a relațiilor româno-turce, dar nici domnul profesor nu mi-a oferit un punct de vedere privitor la această chestiune.

Deoarece lumea științifică românească privea cu reticență această chestiune, am postat articolul pe Internet în anul 2005, (la adresa http://Dulciu@myblog.ro, din nefericire astăzi site-ul a dispărut, dar el se află în memoria universală a Internetului, la adresa www.archive.org), în speranța că va trezi curiozitatea cercetătorilor, cu atât mai mult cu cât anul 2008 urma a fi declarat anul Cantemir, cum bine știți.

Spre a fi sigur că accesibilitatea textului amintit va fi optimă, prin intermediul Internetului, am postat acest articol atât pe portalul *Blogspot*, cât și pe *Scribd*.

Înțelegeți acum, domnule Academician, de ce mă bucur sincer că Dumneavoastră, somitate istorică și mare specialist al vieții și operei lui D. Cantemir, v-ați aplecat asupra acestui subiect, scriindu-mi.

Este clar că acest document există cu adevărat, Dosarul din anul 1938 fiind cea mai bună dovadă. Timp de peste 6 decenii acest dosar a fost ținut la secret, fiindcă, dincolo de valoarea documentului istoric atribuit lui Cantemir, acolo se amintea existența a încă două relicve istorice foarte importante, care întăreau veridicitatea acestuia: steagul profețial și securea de luptă!

Aurul (eventual topit sau sustras) sau semnificația excepțională a ,, obiectului istoric" (o parte din steagul sacrosanct al lumii islamice, aflat în România!) să fie cauza punerii în sertar a manuscrisului atribuit lui Cantemir?

Aș fi putut să caut date la *Ministerul Culturii* (cărui i se subordonează Institutul ce păstrează acest Dosar), *Academia Româ*nă, ori *Ministerul Finanțelor* sau *Arhivele Statului*, întrebându-i dacă știu unde se află în prezent prețiosul "*obiect istoric*" - o parte din steagul *Profetului Mahomed* – dar nu am făcut-o pentru că, în opinia mea, nu aurul contează ci mai ales textul atribuit lui Cantemir.

Reticența cercetătorilor provine, cum bine v-ați dat seama, din faptul că acel "KITAP" original, în limba turcă, s-a pierdut. Pentru țăranul român, transformat peste noapte în arheolog amator, interesa mai mult "istoria" lui Mihai Viteazul, numele lui Dimitrie Cantemir, în final găsirea obiectelor menționate în manuscris și mai puțin textul în limba turcă, analiza filologică, stabilirea surselor, aflarea paternității acestui document, chestiuni ce nu ar fi avut cum să îi trezească o curiozitate științifică propriu-zisă și nici o tratare corespunzătoare.

Limbajul rudimentar folosit în această

"traducere" la mâna a doua, reprezintă o dovadă evidentă că nu avem de a face cu plăsmuiri savante de false texte istorice, conţinând invenţii imaginare ⁴

Domnule Academician, am subliniat în articolul menționat faptul că există semne de întrebare legitime, care pun în cumpănă obiectivitatea și adevărul evenimentelor istorice relatate, dar nu veridicitatea documentului propriu-zis.

Aveam de ales între două ipoteze: a spune că acel "KITAP" ("Kitab,, în limba arabă înseamnă carte) este un manual de școală, pentru elevii turci, eventual o legendă culeasă din rândul comunității turce din Dobrogea, de vreun "hoge" (învățător) mai inimos, și o a doua ipoteză, conform căreia ne aflăm în prezența unui text autentic, ce poate fi atribuit lui Dimitrie Cantemir, așa cum în mod sentențios se menționează la sfârșitul manuscrisului traducerii:

"Această carte a fost întocmită de scriitorul Dimitrie Cantemir după bucățile scrise de turci, găsite într-o odaie secretă din arhivele lor. Dimitrie Cantemir a scris-o în anul 1704 (1122 H.)⁵, sub titlul: KITAP "Biringii Mearabea Otoman Memlechet Mihai 'a Molduvanian" - Primele Războaie ale Țării Otomane cu Domnul român Mihai - (Scrisă în limba turcească cu litere arăbești vechi.)"

Prima ipoteză nu se poate accepta, ținând cont de tonul insidios și sever critic la adresa istoriei turcilor. A doua ipoteză pare mai plauzibilă, dar și aici sunt semne de întrebare cu privire la acuratețea unor aserțiuni.

O evidentă inadvertență de ordin istoric este aceea conform căreia Mihai ar fi "*Molduvanian*" ^{6.}

Altele țin de cronologia istorică propriu-zisă, dar putem pune aceste inexactități pe seama celor doi traducători.

Faptul că plugarul Constantin Nicoară a găsit acele relicve prețioase, urmând indicațiile din manuscris, ne fac să nu punem la îndoială buna-credință a acestuia. Ancheta organelor de jandarmi, tam-tamul creat și anunțarea Regelui, a Primului Ministru și a lui N. Iorga însuși, sunt alte argumente ce nu pot fi trecute cu vederea.

Dacă mă întrebați ce părere am, eu spun doar atât: despre tăblițele de la Tărtăria s-au scris zeci și zeci de pagini, cu toate că materialul propriu-zis a fost extrem de lapidar, iar maniera de analiză arheologică a lăsat de dorit.

Cel mai important lucru a fost însă faptul că descoperirea a fost înfățișată publicului, indiferent de pozițiile pro sau contra adoptate ulterior.

În ceea ce mă privește, eu mi-am făcut datoria și am înștiințat lumea istorică asupra acestei " *curiosa*". În fond, chiar atât cât este de scurt documentul, - 14 pagini de "*însemnări de traducător*,, - el trebuie privit cu multă atenție, iar opiniile științifice trebuie să prevaleze suspiciunilor legate de circumstanțele găsirii, traducerii sau păstrării sale.

Personal, aș dori ca "*obiectele istorice*" să se mai păstreze în arhivele sau depozitele românești iar studiile

viitoare să lumineze această chestiune fundamentală: este sau nu textul "*Primele Războaie ale Țării Otomane cu domnul Mihai*" un capitol disparat și dispărut din "*Istoria Creșterii și Descreșterii*...." sau ce reprezintă acest text, la urma urmei ?

În sfârșit, stimate domnule Academician, aș fi bucuros dacă mi-ați împărtăși opinia Domniei Voastre asupra acestei chestiuni. Îndrăznesc să sper că, dacă accesați pe Internet (Google) numele Dan Toma Dulciu, veți avea o imagine asupra altor subiecte care mi-au atras atenția în ultimii ani (în special Eminescu).

Vă urez sănătate, putere de muncă și Dumnezeu să ne apere de rele.

Al Domniei Voastre admirator, Dan Toma Dulciu

11.04.2009

- <u>1</u> Dosarul cu numărul 3639/1938 de află în Arhiva "*Institutului Național al Monumentelor Istorice*," București, Str. Ienăchiță Văcărescu nr.16, Sector 4, Cod Poștal 040157, București, Oficiul Poștal 53, Tel: 004021/336.60.73; 004021/336.54.29; Fax: 004021/336.99.04, E-mail: marketing@innmi.ro Clădirea se află în vecinătatea *Patriarhiei Române*, respectiv a *Facultății de Teologie*, în zona Bv. D.Cantemir (!)
- <u>2</u> Documentul este menționat și în numărul 1-2/1999 al "Revistei Monumentelor Istorice", unde poate fi găsit inventarul arhivei "Comisiunii Monumentelor Istorice (1892 1948)". La pagina 181 a acestei reviste, se prezintă conținutul dosarului respectiv: "Valea Țapului, Jud. Constanța Obiecte istorice (carte scrisă de Dimitrie

Cantemir în 1708 — "Cel dintâi război dintre Omer Paşa şi Mihai Viteazul", secure de luptă, drapel profețial turcesc); corespondență; descriere; obiectele au fost găsite în anul 1926; textul cărții este în limba turcă; traducere text în limba română; procese verbale cu împrejurările descoperirii obiectelor; CMI preia obiectele istorice; Semnatari: N. Iorga, Victor Brătulescu, AL. S. Dincă (director Valea Țapului)."

- 3 Chestiuni ce ar fi fost, fără îndoială, la îndemâna cercetătorilor autentici, în cazul păstrării acelui document original în limba turcă. 4 În circumstanțele date, sunt scuzabile calitatea traducerii efectuate de Kadir Memet Kurt, bătrânul turc și mai ales fidelitatea redării în scris, în românește, a textului de către Constantin Nicoară, țăran plugar din Valea Țapului, Jud. Constanța. 5 În dosarul de la CMI se scrie în mod eronat anul 1708, așa cum, în mod greșit se spune că obiectele ar fi fost găsite în anul 1926! Atunci, de fapt, a fost găsită doar "cartea" (manuscrisul) turcesc original.
- 6 Observăm că plugarul Constantin Nicoară îndreaptă în mod tacit contradicția din titlu, traducând "molduvanian" prin "domn român"! Dacă se acceptă numele lui D. Cantemir drept prezumtiv autor al textului, atunci inadvertența este explicabilă: eroismul domnitorului Mihai este asimilat cu originea etnică a viitorului Domnitor al Moldovei, ce urma să întregească trinitatea Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Dimitrie Cantemir!

O inscripție cu litere arabe, la Timișoara. Istoria decriptării unui text în limba turcă! În prima jumătate a lunii februarie 2013 am făcut o vizită de două zile în minunatul oraș de pe Bega, la invitația unor prieteni din Timișoara, fiind însoțit de bunul meu amic, bibliofilul Ion C. Rogojanu.

În cele 2 zile petrecute aici am admirat, printre altele, *Piața Libertății* sau *Piața Primăriei Vechi*.

După Revoluția de la 1848, toponimicul "Piata Libertătii" a înlocuit vechea denumire sub care locuitorii botezaseră anterior: Piata acestui oras 0 Paradă ("Paradeplatz"), fiindcă aici găsea se comandamentul administrativ al Banatului si Timișoarei, iar în acest spațiu se desfăsurau în mod tradițional paradele militare.

În perioada 1732 – 1761, în această parte a orașului se construise cea de a doua cetate a Timișoarei, prin intermediul căreia vechile fortificații medievale erau înlocuite cu un proiect modern, avizat de curtea de la Viena.

În "Piața Libertății" găsim centrul noii cetăți, mai mare și mai bine gândită, decât cea anterioară, sub aspectul tehnicii defensive. Aici s-a născut noul oraș Timișoara.

Un impozant grup statuar, reprezentând *Monumentul* "Sf. Maria şi Sf. Nepomuk", se află în zona centrală a acestei piețe.

Aparţinând stilului baroc vienez, un gen artistic predominant al acelor timpuri, monumentul a fost adus pe calea apei din capitala *Imperiului Habsburgic*, pe la

1756. Operă de artă monumentală reprezentativă a orașului, acest ansamblu a fost început de sculptorul Raphael Donner. Moartea acestuia a oferit ocazia unor alți artiști, Wasserburgher și Blimm, să finalizeze lucrarea.

În partea de Sud a acestei piețe se găsea odinioară Comenduirea Garnizoanei Timișoara ("Generalatul Nou"), datând din anul 1727, iar în stânga pieței complexul de construcții era armonios însoțit de clădirea "Cazinoului Militar", cunoscută și sub denumirea de "Casa Comandantului". Aceasta clădire a fost ridicată în stilul unui baroc târziu, cu discrete influențe rococo.

Deși la mijlocul veacului al XVIII-lea au fost înălțate mai multe imobile în jurul pieței, putem spune că abia în anul 1859, când s-a construit sediul "*Comenduirii Corpului de Armată*" (aflat azi în partea de vest a ansamblului), "*Piața Libertății*" a fost înconjurată aproape complet de clădiri pe toate laturile sale.

În partea de nord a acestui spațiu istoric plin de semnificații se ridică "Primăria Veche", considerată la 1731 "primăria comunității germane".

Construcția a fost realizată în perioada 1731-1734, după proiectul unui arhitect italian, care a și supravegheat înălțarea edificului.

Înfățișarea actuală diferă de aceea inițială, fiindcă fațada construcției a fost refăcută de câteva ori, având azi un aspect eclectic, banal, mai ales că ornamentația în

stil baroc a fost modificată cu una în stilul renașterii târzii.

Ne-a atras însă atenția o modestă placă montată în dreapta intrării, despre care circulă tot felul de legende în Timișoara.

Inscripția în limba turcă de la Timișoara

Apropiindu-ne și fotografiind ciudata piatră veche de secole, am constat că scrierea era realizată cu caractere arabe, având o caligrafie specifică de mijloc de Ev Mediu.

Materialele documentare precizează că placa aceasta este o ultimă relicvă din această piață, care amintește de vremurile în care aici existau cu totul alte clădiri, un bazar turcesc, practic o altă lume.

Aceleași surse afirmau, fructificând probabil legendele apocrife, că pe locul primăriei celei vechi se afla o baie turcească, care s-ar fi găsit la intersecția actualelor străzi: V. Alecsandri și Praporgescu, pe latura

de vest a Pieții iar *inscripția ar fi atestat acest lucru*, deși nimeni nu putea să aducă dovada clară a celor afirmate.[1]

Chiar unele surse documentare susțin, în pofida evidenței, că inscripția ar data din primul deceniu al secolului al XVII-lea. Marele orientalist Aurel Decei a infirmat această teorie, în urmă cu câteva decenii, considerând-o eronată. Ce folos, însă, legenda băii turcești persist!

Acest fapt m-a făcut să tratez cu mai multă atenție chestiunea acestei unice dovezi a vremurilor când aici se găsea vechea cetate medievală a Timișoarei. Se spune despre ea că este " o inscripție în limba turcă veche".

Citisem cu câtva timp mai înainte un foarte interesant material documentar, semnat de domnul Radu Oltean [2], intitulat " *Timişoara Otomană*.

De asemenea, aflasem de existența unei interesante Expoziții, având titlul: " *Banatul Otoman" 1552 – 1716*, care s-a organizat în toamna anului 2002 la Timișoara.

În *Cronica* semnată la acest important eveniment muzeistic, doamna Daniela Tănase afirma despre această unică relicvă a vremurilor de cucerire otomană asupra Banatului că inscripția s-ar traduce astfel: "Anul ridicării acestei băi din timpul de groază sub Ibrahim Ehan, Hedşa 1053" (1643)".[3]

Importanța inscripției

Însemnările unor călători care au vizitat Timișoara în epoca medievală sunt valoroase surse documentare. Printre aceștia, jurnalul de călătorie al lui Evlia Celebi este esențial. [4] Acesta descrie cele văzute în trecerea sa prin "vilayatul" Timișoara:

Cetatea are 5 porți. Prima este "*Poarta Azapilor*" [5]. Aceasta avea următoarea inscripție:

"Oricare dușman ar nutri gând rău față de această cetate va fi înfrânt de sabia oamenilor lui Allah. Abidi Hatif -I – Kudsi a spus data: Slavă lui Allah ! Cetatea cea mare (s.n.) s-a săvârșit în anul 1052" [6]

Avem în acest text o confirmare sigură asupra datei finalizării "*marii cetăți*", asupra căreia nu există nici un fel de dubiu, chiar dacă inscripția nu mai există în prezent.

Dar, conform aceluiași jurnal de călătorie, "Poarta Azapilor" mai avea o inscripție interesantă, cu următorul conținut: "Fie că e mic, fie că e mare, acesta este un oraș minunat. Allah să dăruiască tuturor, în clipa cea din urmă, credința cea dreaptă.

Kevseri, împreună cu oamenii mari ai lui Allah, a spus data: doresc ca păzitorul acestei cetăți să fie în veci Allah. Anul 1053 ,, [7].

Același document istoric consemnează și prezența unei inscripții similare, aflate pe "Poarta Cocoșului": "Allah să nu ne lipsești niciodată de mila ta, să înveselești și să dai din nou viață inimilor căzute în

deznădejde. Hatif și Abidi, împreună cu oamenii mai mari ai lui Allah au spus data: Ajută Allah și apără această cetate de viclenia dușmanilor lui. "

După cum se observă, tradiția constructorilor otomani de a așeza pe zidurile unor clădiri importante a unor inscripții cu caracter apotropaic se respectă și aici.

Analizând conținutul acestor inscripții observăm o anumită particularitate: prima parte a textului invocă protecție divină împotriva dușmanilor ce ar ataca cetatea iar partea a doua consemnează data construcției.

Evident, pentru istorici, data înălțării cetății este mult mai importantă decât orice alt conținut.

În cazul nostru, textul aflat pe zidul vechii Primării din Timișoara pare a fi ieșit din standardul textelor prezente pe zidurile unor cetăți, castele sau palate, deoarece îi lipsește partea inițială. Ca urmare, credem că piatra pe care o admirăm astăzi este doar un fragment din textul integral, și anume doar partea finală a acestuia, respectiv cel care menționează data construcției.

Cu toate acestea, informația transmisă de textul în cauză este esențială, întrucât *stabilește identitatea construcției*, *perioada* în care a fost finalizată, precum și *numele sultanului*, sub a cărui domnie a avut loc zidirea edificului.

Decriptarea inscripției

Mărturisesc faptul că nu cunosc deloc limba turcă, însă textul fiind scris cu litere arabe am încercat să înțeleg sensul acestuia, știind că multe dintre cuvintele ce formează vocabularul limbii turce provin din limba arabă

O mare dificultate o constituia scrisul foarte stilizat, alambicat am putea spune, fapt care îngreuna identificarea ordinii literelor acestei inscripții.

După cum se observă, inscripția este formată din două paliere, sub formă de șiruri de litere, urmate de un al treilea palier, unde este redat un număr, de fapt un an în *Calendarul Hegirei*.

Primul pas a fost acela de a identifica fiecare cuvânt în parte, aflat în cele două paliere suprapuse.

Redăm transcrierea în litere arabe a fiecărui șir de litere (de la dreapta la stânga), urmând să analizăm ulterior *cuvintele cu lecțiune incertă*. Am obținut astfel:

قلب ناءتاريخ: Palierul I

صدلطان زمان: Palierul II

Palierul III: 1.07

Prima observație importantă: din cele 5 cuvinte cu *lecțiune certă* un număr de 4 cuvinte provin din limba arabă, cu următoarele sensuri:

- = data construcției;
- صد لطان مانز = în timpul Sultanului.
- 1.οτ = 1053 (Hegira) ceea ce înseamnă anul 1643, A.D.

Știind că anul 1643 este o dată certă, incontestabilă, am aflat imediat și numele Sultanului care domnea în acea perioadă: **Sultanul Ibrahim** I (1640–1648). Acesta mai este cunoscut în istoriografie sub numele IBRAHIM KHAN, fiind fiul lui AHMED KHAN.

În mod fîresc, şirul de litere ce urmau după زمان (ZAMAN SULTAN) trebuia să însemne IBRAHIM KHAN, respectiv următorul şir de litere arabe: خان اه يجابر

Această deducție logică mi-a permis să identific faptul că "bigrama" **BR**, () +) este redată în textul alambicat al enigmaticei inscripții sub formă prescurtată.

Prin urmare, în șirul de litere din primul palier, în colțul din stânga sus, apare o "trigramă" (- - -), din care cunoaștem acum cu certitudine poziția literelor BR-.

Deci, am dedus astfel cuvântul **KBR** (∠ , ∠), pe care îl vom pune la locul său în șirul de cuvinte din primul palier al acestei inscripții.

În sfârșit, rămâne să aflăm ce reprezintă însă grupul de litere **QL** (Jā) din același prim palier de litere. Vocalizând cele două consoane ale bigramei, cuvântul se poate pronunța **KALE**, ceea ce în limba turcă înseamnă *CASTEL*, *CETATE*, *FORTĂREAȚĂ*, etimonul său fiind cuvântul arab ā, care este foarte asemănător, din punct de vedere fonetic, cu turcescul *KALE*, redat **QL**, având sensul de CASTEL sau CETATE. [8]

Acum, putem în final să prezentăm textul inscripției, precum și traducerea acesteia:

Transliterând cu grafie latină, inscripția se citește în turcește astfel:

"TARIH BINA KALE KEBIR ZAMAN SULTAN IBRAHIM KHAN" 1053

Traducerea în limba română:

DATA CONSTRUIRII MARII CETĂȚI: ÎN VREMEA SULTANULUI IBRAHIM KHAN 1643 Așadar, nici vorbă de baie turcească în acest text, sau de "vreme de groază sub Ibrahim Ehan", ori alte aserțiuni privind datarea cu aproximație a textului, în primele decenii ale veacului al XVII-lea.

Coroborând datele amintite de Evlia Celebi cu data acestei inscripții, avem un tablou concordant asupra locului unde a fost postată inițial acea inscripție (pe zidurile MARII CETĂŢI a Timișoarei), a datei 1643, precum și numele cârmuitorului din acea epocă: Sultanului IBRAHIM KHAN.

În acest fel, am rezolvat o enigmă veche de secole, fără să cunosc măcar limba turcă, ceea ce înseamnă că ar trebui să vin mai des în orașul Timișoara: cine știe ce inscripții de acest gen mai pot afla!

Dan Toma Dulciu 19.02.2013

^{[1] &}quot;Inscripția este scrisă cu caractere arabe, în limba turco – osmană, o limbă conținând 60 – 80% de cuvinte care sunt împrumuturi din limbile arabă și persană, și de aceea foarte greu de înțeles, sau chiar de neînțeles, pentru turcii contemporani nouă". (http://www.timisoara-

 $info.ro/index.php?option=com_content\&view=article\&id=255\%3 A primaria-veche\&catid=44\&Itemid=148\&lang=ro\)$

^[2] Articolul a fost publicat la data de 23.04.2010 Vezi: http://arthistoria.blogspot.ro/2010/04/timisoara-otomana_23.html?showComment=1324832207951

^[3] Bhaut, V, p. 157, "VI Moștenirea otomană".

^[4] Vezi "*Călători străini despre Țările Române*", Vol.VI, Partea a II-a, Evlia Celebi, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 495 – 501.

- [5] "Azapii" reprezentau o structură militară specializată în paza zidurilor cetăților și fortărețelor, a orașelor și punctelor strategice.
- [6] Anul Hegirei 1052 corespunde perioadei 01.04.1642 21.03.1643.
- [7] Anul 1053, potrivit calendarului Islamic, corespunde perioadei 22.03.1643 09.03. 1644
- [8] Acest cuvânt este întâlnit și în limba română sub forma *CULĂ* (construcție întărită, fortificată).

